

UPPSALA
UNIVERSITET

Det betydelsefulla skrattet

En kvalitativ intervju- och observationsstudie om standupkomiker

Författare: Anna Alvemark & Petter Hansson

Utbildning: Socialpsykologi C VT2017

Uppsatsnivå: Kandidatuppsats

Handledare: Marie Flinkfeldt

Innehållsförteckning

Bakgrund.....	1
Syfte och frågeställningar	2
Avgränsning	2
Definition av standup enligt forskningen.....	3
Uppsatsens disposition.....	3
Tidigare forskning.....	4
Sociologi och humor	4
Betydelsen av humor för kollektiv gemenskap och gruppsolidaritet.....	5
Humor med arbetsplatsen som kontext.....	6
Humor i kontakt med sociala frågor och problem	6
Standupscenen som forskningsområde	7
Sammanfattning av tidigare forskning.....	8
Teoretiskt ramverk	8
Sociology of Humor.....	9
Definition av känslor och emotioner.....	10
Interaktionsritualer	11
Lyckade interaktionsritualer	11
Misslyckade Interaktionsritualer.....	12
Tvingade interaktionsritualer	12
Emotionell energi.....	12
Förmågan att i ritualen ta den andres roll	13
Legitimering och identifikation	14
Teoretisk diskussion.....	17
Metod.....	18
Metodologisk Ansats	18
Datainsamlingsmetod.....	19
Genomförande av djupintervjuer	20
Genomförande av observation och fältintervjuer.....	22
Etiska överväganden	23
Reliabilitet och Validitet	25
Bearbetning av material	26
Transkribering och kodning	27

Analys och resultat.....	29
Standup som interaktionsritual.....	29
Lyckade interaktionsritualer	29
Misslyckade interaktionsritualer	33
Tvingade interaktionsritualer	36
Legitimering och identifikation	37
Legitimering på den individuella ordningens nivå.....	38
Legitimering på interaktionsordningens nivå.....	40
Legitimering på den institutionella ordningens nivå.....	44
Avslutande diskussion	46
Litteraturlista.....	52
Bilaga 1. Informationsbrev	1
Bilaga 2. Intervjuguide.....	1
Bilaga 3. Kodningsschema.....	1

Sammanfattning

Standupkomik är en underhållningsform som går ut på att en komiker håller ett monologt samtal innehållandes skämt inför en publik. Framträdandet tillåter reaktion, deltagande och engagemang från en publik. Standupkomikern återger en bild av vår vardagsverklighet som får människor att skratta. Detta fenomen har på senare tid ökat i popularitet och har, enligt tidigare forskning, förmåga att påverka individer och strukturer, vilket gör det viktigt att närmare undersöka fenomenet.

Syftet med denna studie är att kunna säga någonting om standup som fenomen utifrån komikers uppfattningar. För att besvara syftet har följande fyra frågeställningar preciserats: *Ger standup upphov till gemensamma känsloupplevelser hos individerna inom scenen? Hur konstruerar komikern sina skämt? När skrattar publiken? Finns ett beroendeförhållande mellan standupscenen och samhällets strukturer?*

Empirin samlades in genom kvalitativa djupintervjuer, fältintervjuer och observation. Vid djupintervjuerna undersöktes standupkomikernas upplevelser om att utföra standup. Observationen, med tillhörande fältintervjuer, möjliggjorde en förståelse bortom komikernas egna självuppfattningar för att återskapa deras tolkningar. En djupgående analys av empirin har gjorts med utgångspunkt i socialkonstruktivism (Berger & Luckmann, Collins, Hochschild, Jenkins och Mead).

Resultatet visar att vi med fördel kan förstå standup som en interaktionsritual och att känslor har betydelse vid framträdandet. Efter en lyckad ritual uppstår långvariga känslotillstånd av gemenskap och solidaritet. Standupscenen kan förstås som en institutionell ordning där förutbestämda regler påverkar individers beteenden, roller och normer. Komikerna konstruerar sina skämt utifrån sin upplevda identitet. Publiken legitimerar komikern och skämtet genom att skratta. Överträder skämtet samhälleliga strukturer är sannolikheten liten att publiken legitimerar skämtet. Vidare legitimerar skämtet även samhällsordningen och den institutionella ordningen som standupscenen utgör.

Nyckelord: Humor, standup, känslor

Bakgrund

Humor är ett närvarande inslag i våra sociala liv och interaktioner. I olika former kan den påverka oss och vår omgivning. Humor har en förmåga att locka fram skratt men kan även locka fram känslor av obehag, då det är ett fenomen med förmåga att skapa tillhörighet och samtidigt utesluta individer.

Humor kan dessutom vara mer än bara ett inslag i våra vardagliga liv, den kan även finnas i organiserad form då den förekommer i olika typer av underhållning. Inom till exempel film finns en lång historia av försök till att roa och locka fram skratt. En annan underhållningsform baserad på humor är standup. Det är en föreställning med en komiker som håller ett monologt samtal inför en publik som tillåts visa reaktioner, deltagande och engagemang (Brodie 2008). Vid framträdandet har standupkomikern ett specifikt syfte, vilket är att återge en bild av vår vardagsverklighet som får människor att skratta (Roberts 2000).

Standup har ökat i popularitet på senare tid, vilket bland annat märks genom att världens två största streamingsajter nyligen slutit avtal med framgångsrika komiker för att tillgodose en ökad efterfrågan av underhållningsformen (Flint 2017). Utbredningen av standup är inte enbart begränsat till streamingtjänster då den traditionellt utspelar sig på specifika standupklubbar med pubmiljö. Det har varit en kontinuerlig trend att nya standupklubbar öppnas och att fenomenet expanderar, vilket konkretiseras i artikeln *Göteborgs unga standup-scen växer* (Linde 2017). Artikeln handlar om att en göteborgsbaserad standupklubb varit fullbokad sedan den öppnades och att det dessutom tillkommit ett stort antal nya klubbar.

Trots humorns popularitet har företeelsen inte blivit särskilt undersökt inom sociologi när man granskar fältet. Sociologin som vetenskapligt ämnesområde har främst fokuserat på de fenomen i vårt samhälle som anses utgöra sociala problem. Brottsstatistik, avvikande beteenden och utanförskap är alla vanligt förekommande forskningsområden inom sociologi (Bingham & Hernandez 2009). Men för att införliva det som av den amerikanska sociologen Charles W. Mills (1959) kallar *the sociological imagination*, nämligen den modell med vilken sociologen bör analysera och förstå beroendeförhållandet mellan individers subjektiva upplevelser kopplade till hennes biografi i förhållande till samhällets organisering och/eller struktur och dess historiska utveckling, bör alla sociala fenomen studeras. För att skapa

förståelse för relationen mellan individ, samhälle och historia på ett betydelsefullt sätt behöver sociologen alltså även titta på de fenomen som knyter oss samman via underhållning och hur dessa underhållningsformer i sig knyts samman med samhället och de strukturer som det utgör.

Med bakgrund av detta är det intressant att säga någonting om standup som fenomen utifrån komikers uppfattningar och hur standupscenen kan förstås i förhållande till samhällets strukturer. Då komikerns specifika uppgift är att få skratt, vilket allmänt ses sammankopplat med glädje, blir det av vikt att undersöka känslors betydelse vid framträdandet. En socialpsykologisk förklaringsmodell för uppkomsten av känslor av gemenskap och solidaritet är att se interaktioner som ritualer. Synsättet tillför en djupare förståelse för betydelse av interaktionen i relation till känslor och självreflektion.

Syfte och frågeställningar

Syftet med denna studie är att förstå komikerns subjektiva upplevelse i förhållande till samhällets strukturer och att undersöka standup som ett betydande socialt fenomen. Vi ämnar undersöka om standup kan förstås som en interaktionsritual. De frågeställningar som är relevanta för att besvara detta syfte är:

Ger standup upphov till gemensamma känsloupplevelser hos individerna inom scenen?

Hur konstruerar komikern sina skämt?

När skrattar publiken?

Finns det ett beroendeförhållande mellan standupscenen och samhällets strukturer?

Avgränsning

Humor är ett brett socialt fenomen som existerar på olika platser, i vitt skilda former. Den här uppsatsen syftar inte till att ge en omfattande redogörelse för humor som socialt fenomen utan fokuserar humor som underhållning och mer specifikt i form av standup. Den här studien ämnar heller inte närmare undersöka hur kön, etnicitet, ålder, sexuell läggning och religiositet spelar in vid utförandet av standup. Uppsatsen behandlar dessa faktorer enbart i sin kollektiva form som den institutionella ordning som samhället utgör.

Definition av standup enligt forskningen

Då standup som en underhållande form av humor är ett relativt nytt kulturellt fenomen är forskningen på området knapphändert. Forskare har dock gjort anspråk på att karaktärisera standup och här följer tidigare forsknings definition av underhållningsformen.

Standupkomikern har till skillnad från andra utövare av de populära konstformerna ett specifikt syfte, att med hjälp av språket tolka och återge en bild av vår vardagsverklighet som får människor att skratta (Roberts 2000). I ett försök att förstå standup som en konstform skriver Roberts (2000) att: standup precis som andra konstformer aspirerar på att få publiken att ge vika åt sin inre längtan att låta sig föras bort till rytmen av sina emotioner och sitt intellekt (Roberts 2000). Varje era har sin konströrelse som alla behöver en publik, det samma gäller för standup. Som större delen av nutida populära kulturfenomen och konstformer kan standup endast förstås och existera i en kontext. Standupen är dessutom beroende av en yttre kraft för att ge materialet liv. Komiker lever på att skapa mänskliga reaktioner, på konststycket att få ritualen av komik och skratt att bilda en syntes (Roberts 2000). De flesta framträdanden innehåller ett självbiografiskt element, detta gör materialet unikt för den specifika komikern (Brodie 2008). Genom materialets ursprung i komikerns självupplevda erfarenheter undviker komikern en annars vanligt förekommande distans mellan aktör och publik inom andra underhållningsformer (Brodie 2008).

Uppsatsens disposition

I nästa avsnitt följer en översikt över fältet av tidigare forskning på humor och delvis av fenomenet standup. Nästföljande del består i en redogörelse av den teoretiska och begreppsliga referensram som är aktuell för denna studie. Sedan följer ett metodavsnitt där ansats och insamling av material och dess omfattning redovisas. Denna del inbegriper en genomgång av studiens genomförande, urval och hur empirin validerats och etiska överväganden utifrån Vetenskapsrådets riktlinjer och de ställningstaganden som gjorts i förhållande till dessa riktlinjer. Inom metodavsnittet ryms också ett avsnitt om databehandling processen av kodning och transkribering beskrivet. Därefter presenteras studiens analys och resultat. Sist i uppsatsen återfinns en avslutande diskussion med implikationer för fortsatt forskning.

Tidigare forskning

I det här avsnittet kommer det forskningsfält av relevans för den här uppsatsen att redogöras för. En presentation av sociologins relation till utforskandet av humor och sociologens eventuella likheter med komikern inleder denna del. Sedan följer en redogörelse av de olika ämnen och fenomen som avhandlas inom forskningen. Funktionen av denna redogörelse är att avgränsa och positionera uppsatsen och samtidigt säga någonting om den kontext i vilken denna uppsats tillkommer. Tidigare utforskade områden inom fältet redogörs för under rubrikerna (1) betydelsen av humor för kollektiv gemenskap och gruppsolidaritet (2) humor med arbetsplatsen som kontext, (3) humor i kontakt med sociala frågor och problem, och slutligen (4) standupscenen som forskningsområde.

Sociologi och humor

Inom samhällsvetenskapens vidsträckta omfattning har antropologer så väl som filosofer intresserat sig för det sociala fenomenet humor sedan länge. Även inom psykologi har ämnet avhandlats under det senaste århundradet. Det var först på 70-talet humor började studeras av sociologer och då som nu i mindre omfattning. I en *trend report* i tidskriften *Current Sociology* efterlyses redan 1983 mer sociologisk forskning av ämnet humor (Ziderveld 1983). I huvudsak har humor studerats främst när den kommit i kontakt med sociala problem som etnicitet, kön och politik (Kuipers, 2008). Och åter igen lyser så sociologens dragningskraft mot att studera det i vårt samhälle som utgör ett problem igenom. Sedan Zidervelds artikel 1983 har ämnet inom forskningen grenats ut i olika riktningar så som *Sociology of Comedy* och *Sociology of Laughter* som behandlar lite olika ämnesområden. I det här avsnittet kommer vi inte att göra skillnad på vilken av dessa grenar studierna faller in under.

Kruiper (2008) menar att det enda sättet för oss att förstå humor är om vi accepterar det som ett kontextuellt bundet och av sin natur flyktigt socialt fenomen som därigenom är fångat i tid och rum. Detta kan hjälpa oss att förstå svårigheterna kring teoretisering av humor och även varför forskningsfältet ser ut som det gör och är relativt smalt. Problematiseringen av sociologernas motvilja att ta humor på allvar som vetenskapligt forskningsfält trots dess existens och acceptans som betydande socialt fenomen är ett återkommande tema inom fältet (Green & Linders 2016; Watson 2014; Ziderveld 1983). Ett annat motstånd till humor som forskningsområde är även sociologers oro att inte bli tagna på allvar till följd av ämnets egen natur (Watson 2014). Cate Watson (2014) skriver i en artikel att sociologers avvaktande

attityd till humor dessutom är en försummelse av ett potentiellt kraftfullt metodologiskt verktyg; att humorn kan berätta så mycket mer för oss än tragedin. På samma spår drar Ziderveld (1983) paralleller mellan sociologens och/eller socialpsykologens arbete och komikerns då de båda skildrar vardagsverkligheten och individerna i den. Humor är komikerns verktyg för att förmedla en bild av samtiden precis som vetenskapen är det redskap med vilket sociologen förmedlar en bild av vår sociala värld. I en studie visar Bingham och Hernandez (2009) på den pedagogiska fördelen med humor och skratt för den sociologiska läroplanen. Resultatet av deras studie visade att användandet av en komikers syn på omvärlden (i kontrast till en sociologs syn) som modell för att skapa förståelse för sociologiska perspektiv ökade studenternas förmåga att förstå kurskoncept och sänkte deras oro inför att tackla helt nya koncept. Undervisningsformen engagerade dessutom ett större antal studenter vid givna diskussionstillfällen (Bingham & Hernandez 2009).

När aktuell sociologisk forskning av humor presenteras är det genomgående då humor berör andra kulturellt och kontextuellt bundna sociala problem och/eller fenomen, alternativt hur humor påverkar desamma. Eftersom fältet är så pass smalt kommer forskning till synes långt ifrån vårt intresseområde även att redogöras för att visa på hur fältet ser ut.

Betydelsen av humor för kollektiv gemenskap och gruppsolidaritet

Humor förekommer inte enbart som standup inom scenen utan är ett ofta förekommande socialt fenomen. Forskning tyder på dess förmåga att skapa gemenskap och gruppsolidaritet. Kutz-Flamenbaum (2014) visar i en studie hur humor spelar in vid politisk aktivism. Politik och humor har sedan länge samspelat och studien understryker just samspelet mellan humor och seriositet. Humor används här som en emotionell och kommunikativ strategi för att skapa gemenskap mellan aktivisterna. Detta sker på två sätt: genom att skämta om utomstående grupper för att stärka gruppens identitet och inom gruppen som ett sätt att leda och reglera känslor (Kutz-Flamenbaum, 2014). Likaså Timothy Barrett (2015) visar på hur humor i vänskaper mellan män av olika sexuell läggning bidrar till att stärka gemenskap och samtidigt förstärka individens sexuella identitet.

Humor kan i grupper fungera som ett sätt att reglera känslor interpersonellt så väl som på en individuell nivå (Francis 1994; Kutz-Flamenbaum 2014). Humor stärker gruppens identitet

genom utelämnandet av en annan grupp(er), individ(er) eller objekt. Trots att Francis studie har några år på nacken blir den relevant för oss då den tar hänsyn till och visar på en koppling mellan humor och känslor så väl som användandet av den egna och andras identitet för att skämta och vise versa. Hon fastställer även humor som ett betydelsefullt socialt fenomen för att förstå känslor, emotioner och regleringen av dem i interaktion.

Humor med arbetsplatsen som kontext

En betydande del av forskningen av humor har använt sig av arbetsplatsen som den kontext i vilken humor kan förstås och humorns betydelse för utförandet av arbetsuppgifterna. I sin studie av arbetet i en fabrik undersökte Korczynski (2011) tre nyckelkontexter där humor hade betydelse, i arbetsprocessen, kontrollerande relationer och arbetare mellan. Han fann där en dialektik mellan arbetsuppgifterna och den platsbundna humorn. Humorn blir således oskiljaktig arbetet och därigenom ett arbetsredskap i sig självt.

Med Goffmans dramaturgiska teori som utgångspunkt studerade Cindy L. Cain (2012) i en tvåårig etnografi de anställda vid ett hospice. Hon argumenterar i en artikel för att arbetet skapar en specifik hospiceidentitet som inbegriper olika sätt att agera i de olika regionerna samtidigt som den påverkar känslor och känsloreglering för att kunna utföra arbetet. Ett sätt att hantera arbetsuppgifterna och den ständiga närvaron av döden fann Cain vara förekomsten av en specifik typ av mörk humor i de bakre regionerna. Den specifika hospiceidentiteten inbegripande den mörka humorn blir ett verktyg för känsloreglering som därigenom medgör uttryck av autentiska känslor i de främre regionerna. Identifikationen neutraliserar närvaron av döden och överbygger uppdelningen av de två regionerna. Denna sammansmältning av de två regionerna bidrar till skapandet av en professionell identitet. Då man tidigare bara ansett det möjligt för autentiska känslor att uttryckas i de bakre regionerna innebär resultatet i denna studie ett ifrågasättande av teorin (Cain, 2012).

Humor i kontakt med sociala frågor och problem

Vanligt inom fältet är att studera humor i kontakt med sociala problem som rasism, genus och stigmatisering. Linders och Green (2016) beskriver i en artikel ett amerikanskt samhälle som självutnämnt sig som blint inför människors ras¹. De menar att humorscenen och mer

¹ Ras används som begrepp inom samhällsvetenskap och ses som en social konstruktion.

specifikt standup mitt i det här skapar en plats där det blir möjligt att prata klarspråk om svåra ämnen som rastillhörighet. De radikala förändringarna i den avrasifierande processen återspeglas i såväl populärkulturen som i samhällsliga institutioner. Samtidigt som forskarna ser hur olika grupper av olika ras skiljs ut från varandra utan omsvep inom scenen, detta visar även en studie av en amerikansk tv-serie (Rivero 2002). Forskningen visar således hur humorscenen öppnar upp för den här typen av ohämmad interaktion som behandlar laddade ämnen som sexualitet, politik, genus och funktionsnedsättningar (Acevedo-Callejas 2016; Bingham & Green, 2015). Men forskarna påpekar samtidigt att scenen även kan förstärka såväl likheter som olikheter och etniska stereotyper. Även Linders och Green (2016) pekar på standup som ett viktigt kulturellt förankrat instrument i det rådande samtalsklimatet kring ras.

Standupscenen som forskningsområde

Ett vanligt sätt för komiker att ta utforma sina skämt är att använda sig själva och sin identitet som måltavla och ursprung av ämnesområden att skämta om. I en studie om den kanadensiska komikern Debra DiGiovanni's framträdanden ser Danielle Jeanine Deveau (2015) just ett självnedvärderande grepp. Misslyckanden blir till humor i DiGiovanni's framträdanden precis som i flera andra kvinnliga komikers repertoar. Skämten hängs upp på komikers tillkortakommanden i relationer, självkontroll och kroppsuppfattning samtidigt som hon kritiserar könsbundna förväntningar på önskvärdhet. Komikern målar upp en satirisk bild av smala kvinnor, rådande kändiskultur och ytliga män men lämnar samtidigt utrymme för vidgandet av könsbundna uppfattningar, strukturer och hur vi pratar om dem, men påpekar att detta bara kan ske om vi först accepterar att dessa strukturer existerar (Deveau 2015). Med utelämnandet av allt mänskligt skapas en närhet mellan publik och komiker. Humorn och humorscenen blir en plattform med möjlighet att påverka sin omvärld. En bild av humors förmåga att både reproducera och riva ner rådande strukturer växer här fram (Thomas 2014). Genom en undersökning av tre nattklubbar som huserar standup i en medelstor stad i den amerikanska mellanvästern teoretiserar James M. Thomas (2014) kring fenomenet. Han vill inte se standupscenen enbart ur ett interaktionistiskt perspektiv, inte heller som enbart diskursiv då han påstår att de perspektiven lägger alltför stor vikt vid specifika agenter (komiker). Thomas (2014) föreskriver istället en syn på all kultur som framåtskridande, fundamentalt emotionellt bunden och förgänglig. Han vill se humor som en entitet som reproducerar heteronormativa och rasifierade strukturer samtidigt som den möjliggör dekonstruktion av de samma (Thomas 2014).

Sammanfattning av tidigare forskning

Forskningen inom fältet definierar humorn som ett kontextbundet socialt fenomen med förmåga att påverka och förändra såväl grupp som individ. Trots fältets insikter om humor som ett betydande socialt fenomen, närvarande inte enbart inom den egna scenen, är fältet smalt. Fokusering på humor som medel vid skapande och upprätthållande av diskurser och strukturella ordningar samt humor som samexisterar med andra sociala problem genomsyrar detta fält. Kontexter som arbetsplatser, mediakanaler och lokalt nattliv har fått agera ingångspunkter för flertalet aktuella studier. Studier visar på ett samband mellan känslor och humor, mer specifikt frambringandet av känslotillstånd kopplade till gemenskap och solidaritet.

Forskning på just standup som ett kulturellt och växande fenomen är begränsad. Det som framkommit om standup av tidigare forskning är: att komikerns identitet ofta ligger till grund för de ämnesområden komikern skämtar om; standupscenen utgör en kulturell plattform där ämnen relaterade till sociala problem får ta sig fria uttryck; inom scenen lyfts dessa ämnen ohämmat och har potential att både riva ner och att reproducera rådande stereotypiskt tänkande och agerande. Men framförallt att fenomenet oftast studeras för att titta på innehållet som sprids genom komikernas framträdanden och vidare hur de ämnena påverkar omgivande grupper. Den sociologiska blicken fokuserar alltså även vad gäller standup i första hand sociala problem: ett fokus på "tragiken" i vårt samhälle istället för komiken. Denna uppsats fokuserar vidare undersöka själva standupscenen som fenomen snarare än de ämnesområden komikerna skämtar om.

Det vi tar till oss av de olika studierna är följande: humor som kontextuellt bunden; komikerns identitet som ursprung till skämtens ämnesområden; en koppling mellan humor och känslor av gemenskap och solidaritet och standupscenen som en plats där komikern får uttrycka sig fritt. För att vidare öka vår förståelse av dessa fenomen kommer vi nu att presentera ett för denna studie relevant teoretiskt ramverk som kommer att stå oss till tjänst under analysen av vårt insamlade material.

Teoretiskt ramverk

I detta kapitel redogörs för och presenteras det teoretiska ramverk vilket uppsatsen grundar sig på för att analysera det valda ämnesområdet. Teorierna har övervägande ett

socialkonstruktivistiskt ursprung och tillhör alla perspektivet symbolisk interaktionism. Inledningsvis redogör vi för de huvudsakliga teorier kring humor som fältet *Sociology of Humor* inbegriper. Randall Collins (2004) emotionssociologiska teori om interaktionsritualer hjälper oss att förstå vad det är som sker när komikern står på scenen och drar skämt som får publiken att skratta och vad det är som eventuellt kan få publiken att komma tillbaka. Teorin hjälper oss vidare att förstå vilka känslotillstånd publiken delar och hur dessa sprids mellan dem. Interaktionsritualerna hjälper oss även att förstå vad som sker när komikern inte får publiken att skratta och hur det upplevs. Som del i Collins (2004) teori om interaktionsritualer finner vi begreppet emotionell energi. Den emotionella energin består i de långvariga känslotillstånd publiken tar med sig hem från en ett standupframträdande. Fördjupad förståelse av interaktionen mellan komikern och publiken ges med hjälp av Meads (1934/1976) teori om självreflektion. Vi antar Berger och Luckmanns (1966/1992) syn på vardagsverkligheten som socialt konstruerad, vardagsverklighetens organisering och vår förståelse av den som institutionella ordningar alla individer måste förhålla sig till. Detta synsätt hjälper oss att förstå standupscenen och dess traditioner och normer. Hur ordningen och andra institutionella ordningar som omsluter scenen påverkar individen och vice versa. Adderar vi till detta även Berger och Luckmanns (1966/1992) teori om legitimering via Jenkins (2008) teori om social identitet kan vi med fördel förstå hur skämt utifrån identitet och samhällsordning konstrueras och sedermera legitimeras inom scenen. För att bättre förstå känslor och emotioner och skillnaden mellan dem inledningsvis i denna teoriredogörelse en definition av dem med hjälp av Hochschilds (1983/2012) teori på ämnet.

Sociology of Humor

Humor har sedan länge fascinerat oss, det har lett till teoretisering av humor, detta med hjälp av tre huvudsakliga teorier (Watson 2014). Dessa är: överlägsenhetsteorin, inkongurensteroin och lättnadsteorin. Här följer en kort förenklad presentation av de tre teorierna för att ge läsaren en översikt av det existerande fältet. Överlägsenhetsteorin går att spåra ända tillbaka till Platon, Aristoteles och Hobbes som alla reflekterade kring humor på samma sätt (Morreall 2009:4-6). Den centrala tanken är att vårt skratt är kopplat till våra känslor av överlägsenhet i förhållande till det som roar oss (Watson 2014). Lättnadsteorin uppkom på 1700-talet och förklarade skrattet som ett fysiskt fenomen, ett för nervsystemet nödvändigt sätt att "lätta på trycket" (Morreall 2009:15). Filosofen Herbert Spencer ansåg att kroppen gör sig av med

överflödigt energi till exempel när vi känner smärta och kroppen reagerar med fysiska uttryck såsom skakningar, darrningar eller skrik när smärtan passerar genom nervsystemet. Skrattet, tänkte han sig som psykisk energi som frigjordes från kroppen på samma sätt som smärta. Mest kopplad till lättnadsteorin är ändå Freud. Han menar tvärtemot Spencer att humorn ger oss möjlighet att spara psykisk energi då vi istället för att behöva tänka på de svåra ämnen humor ofta behandlar (aggression och lust) kan skratta åt dem (Morreall 2009: 18-19). Inkongurensteorin hävdar att det är i gapet mellan det inlärd och det upplevda humor kan uppstå (Morreall 2009:10). När vår uppfattning om vad som "passar in" och vad som sker inte stämmer överens upplever vi det som roligt. Immanuel Kant, Arthur Schopenhauer och Sören Kirkegaards reflektioner avseende humor kan alla kopplas till denna teori med vissa variationer i synsätt (Morreall 2009:9). Alla ovannämnda teorier är vida omdiskuterade och brister återfinns oftast i att de tenderar sträva efter att vara allomfattande eller att de tvärtom blir för smala (McGraw & Warren 2010).

Mer modern teoribildning kommen ur forskning på humor återfinns i socialpsykologerna Peter McGraws och Caleb Warrens *benign violation theory* (BVT)(McGraw & Warren 2010). Huvudtanken i teorin består i att överträdelser (violation) av till exempel normer, språk, eller strukturer som uppfattas som ofarliga (benign) är roliga. Warren och McGraw (2010) ställer upp tre kriterier för att en överträdelse ska uppfattas som ofarlig varav minst ett måste uppfyllas:

1. det finns en psykologisk distans till överträdelsen i fråga
2. det finns en alternativ norm till den som överträts
3. respekten för den överträdde normen är svag

(McGraw & Warren 2010)

Även denna teori har dock kritiserats. Och att med en enda teori försöka förklara varför vi upplever någonting som roligt blir potentiellt ett teoretiserande på en så pass abstrakt nivå att kontakten med vardagsverkligheten tappas bort, en slags *grand theory* av humor. *Benign violation theory* kommer att användas i analysen av empirin insamlad till den här studien.

Definition av känslor och emotioner

Känslor är en central del i människors liv. Hochschild (1983/2012:17) definierar känslor som ett sinne som individer har och använder sig av. Känslor har en slags "signalfunktion" och

genom denna är det möjligt att uppleva och uppfatta vår relation till omvärlden. Känslor och emotioner är unika eftersom de inte enbart relaterar till handling, utan även till kognition. Känslor och emotioner associeras med tidigare erfarenheter och vad individer förväntar sig av en situation. Det är en process som byggs upp utifrån självet och internaliserade förväntningar (Hochschild 1983/2012:18). Känsla är hur kroppen reagerar vid stimuli. Emotion är snarlik en känsla, fast mer beroende av sociokulturella och kognitiva aspekter (Hochschild 1983/2012:229).

Känslor är alltså subjektiva reaktioner på hur vi tolkar vår omvärld. Emotioner symboliserar någonting som är viktigt för självet. Människor hanterar känslor och anpassar dessa för vissa situationer. Det kallas för känsloreglering (Hochschild 1983/2012:18). Exempelvis kan en sörjande förstärka en ledsam emotion eller stämning vid en begravning, eller en fotbollssupporter kan förstärka och konstruera en känsla av eufori vid en fotbollsmatch. Man tillför, och förstärker, känslor för sammanhanget och situationen. Individer hanterar ständigt känslor för att uppfylla och hålla sig inom ramarna för sociala normer (Hochschild 1983/2012:18).

Interaktionsritualer

Till det här kopplas nu Randall Collins (2004) teori om interaktionsritualer. Akten av standup ses, genom det här teoriverket, som en ritual. Varje lyckad ritual försätter de inbegripna individerna i samma känsloläge. Gruppen riktar sin uppmärksamhet mot ett gemensamt fenomen, utvecklar liknande emotioner och en gemensam "kroppslig mikrorytm" (Collins 2004:47). De inbegripna smittas av varandras känsloläge på grund av att de fokuserar på samma sak och är medvetna om deras gemensamma existens. Collins (2004) menar att det som är typiskt för emotioner är dess förmåga att smitta andra. Gruppen hamnar i en rytmisk fysiologisk samklang som banar väg för den dominerande känslan och driver ut eventuella andra känslor ur situationen (Collins 2004:48).

Lyckade interaktionsritualer

En lyckad interaktionsritual är en situation av mänsklig interaktion som leder till att individer rycks med i och förstärker känsloläget av den omslutande gruppen. Ett kriterie för en lyckad ritual är att samma känsla dominerar hos medlemmarna inbegripna i den, vilken känsla det är

är oväsentligt. Den lyckade ritualen leder till att gruppens medlemmar känner en ökad gemenskap och solidaritet. Ett annat utfall av en lyckad ritual är att individerna laddas med emotionell energi. Denna emotionella energi för med sig en stark vilja att handla samt känslor av gemenskap, tillit, entusiasm och solidaritet. En interaktion som till exempel standup blir utan det delade emotionella tillståndet hos gruppen enbart en tom ceremoni (Collins 2004:107).

Misslyckade Interaktionsritualer

Alla ritualer lyckas dock inte. En alltför låg nivå av emotionell upprymdhet eller en oförmåga att fokusera gemensamt kan leda till att ritualen misslyckas. Uteblivandet av att en och samma känsla dominerar gruppmedlemmarna är också en källa till misslyckande. Den misslyckade ritualen skapar ingen känsla av gemenskap och tillhörighet utan dränerar gruppmedlemmarna på emotionell energi (Collins 2004:52-53).

Tvingade interaktionsritualer

Ytterligare en form av interaktionsritual är de tvingade ritualerna, då känner individerna tvång att delta, om dessa misslyckas dräneras deltagarna på emotionell energi och upplever leda, uttråkning och obehagskänslor (Collins 2004:102-103). Som exempel på detta kan oannonserade framträdanden av standup på restauranger och tillställningar ses som tvingade ritualer.

Emotionell energi

En framgångsrik ritual för med sig långsiktiga efterverkningar i form av en uppladdning av emotionell energi. Detta som Collins (2004) kallar emotionell energi utgörs av långvariga känslor av gemenskap, samhörighet och solidaritet (Collins 2004:109). Dessa långvariga känslotillstånd håller i sig över tid till skillnad från mer intensiva och tillfälliga känslor som ilska och rädsla (Collins 2004:107). Den emotionella energin och dess medföljande positiva känslor som kännetecknas av självtillit och entusiasm infinner sig efter en lyckad interaktionsritual oavsett vilket känslotillstånd ritualen utgjordes av. Efter en begravning dominerad av sorgsna känslor kan uppladdning av emotionell energi ändå finnas (Collins 2004:108). En individ med höga nivåer av emotionell energi upplever sig motiverad till att

interagera med andra speciellt utvalda individer, medlemmar i den gemensamma gruppen. Med höga nivåer av emotionell energi trivs individen i gruppen då denne upplever att de egna positiva känslorna lätt smittar av sig till gruppen (Collins 2004:107).

På samma sätt som den emotionella energin kan vara hög kan nivån även bli låg. Detta kännetecknas av känslor av nedstämdhet, negativa känslor, brist på närvaro och på förmåga till att ta initiativ (Collins 2004:118). Vid tillstånd av låg emotionell energi upplevs gruppen som oattraktiv och individen undviker aktivt interaktion med den samma (Collins 2004:108).

Kognitioner formas av ritualer. Värderingar och objekt som legat i fokus vid en lyckosam ritual laddas med emotionella värden (Collins 2004:119). Individers vardagsverklighet består av en kedja av interaktioner. Vissa av dem genererar rituell solidaritet andra inte. Kunskap om det sociala livet utvinns ur de mer fruktsamma interaktionerna. Vid deltagandet av ritualer tar individen till sig kunskap i form av termer och begrepp knutna till ritualen och gruppen. Användandet av dessa termer och begrepp återupplivar vid användandet av dem samma känslotillstånd som upplevdes vid tidigare ritualer (Collins 2004:110). Inom standupscenen innebär detta att skämt som komikern dragit under en lyckad föreställning (ritual) som berättas vidare kan ge återberättaren känslor av gemenskap och solidaritet. Detta förklarar enligt Collins varför gruppen efter en lyckad interaktionsritual kan fortsätta att ha känslor av solidaritet och gemenskap även efteråt. Att titta på standup på tv eller internet leder även det till återupplevda känslotillstånd från scenen (Collins 2004:119). Collins (2004) ser den emotionella energin som besläktad med Thomas Scheffs (1990) och Susanne Retzingers (1992) tillskrivna innebörd av emotionerna skam och stolthet (Collins 2004:110). Han ser den emotionella energi som ett kollektivt bundet fenomen, som subjektiva självtolkningar av just skam och stolthet (Collins 2004:110).

Förmågan att i ritualen ta den andres roll

Mead (1934/1976) betonar att människors meningsskapande uppstår i en tredelad interaktionsprocess (Mead 1934/1976:72). Processen består av att en individ framför en gest som framkallar en eller flera individers respons och att den första individen tolkar hur de andra individerna uppfattar gesten och anpassar sitt beteende utefter sin tolkning (Mead 1934/1976:72). Vi ser oss själva i andras ögon och sätter oss in i andra individers attityder

och tar deras roll. Det är i denna process som självmedvetandet uppstår. Vi reflekterar över de reaktioner som vi framkallar hos andra personer. Detta har sitt ursprung i att vi internaliserar andra individers attityder och tar in det i vårt eget handlande (Mead 1934/1976:68).

Legitimering och identifikation

För att kunna ta till oss och använda Berger och Luckmanns (1966/1992) teori om legitimering bör vi först klargöra hur de anser att vår vardagsverklighet borde förstås. De föreskriver en förståelse av denna som en socialt konstruerad och därigenom ordnad värld, ordnad utifrån sociala institutioner.

Institutioner uppstår ur vanemässigt socialt beteende, gemensamt typifierat och sedimenterat i vårt samhälle och i vårt medvetande. Sedimentering sker när en intersubjektiv upplevelse befrias från att vara ett minne enbart hos de individer som upplevt den. Dessa intersubjektiva upplevelser skapar genom sedimenteringen ett kollektivt minne och en gemensam biografi (Berger & Luckmann 1966/1991:85). Vår socialt konstruerade värld upplevs därigenom som en objektiv värld förståelig genom dess institutioner och den ordning de skapar (Berger & Luckmann 1966/1992:76-77). Detta är relevant för oss då vi i den här uppsatsen ser inte bara standupscenen som en social institution utan även samhället och samhällsordningen som socialt konstruerad, ordnad och upprättad på precis samma sätt.

Legitimeringsprocessen förklarar den institutionella ordningen genom att tillskriva objektiverade meningar kognitiv validitet. Legitimering kan förekomma efter att institutionalisering redan skett, då institutionen erhållit historik inbegripande ett generationsskifte, som i fallet med standupscenen (Berger & Luckmann 1991:111). Den institutionella ordningen ges en normativ värdighet genom dess praktiskt tvingande nödvändighet. Legitimeringen innehar därigenom både ett kognitivt såväl som ett normativt element, den utgörs alltså inte enbart av värderingar. Det krävs även kunskap om vad som anses "rätt" och "fel" utifrån aktörernas innehavda roll och position i den institutionella ordningen. Individen måste således erkänna sig som medlem av, eller del i den befintliga ordningen och dess grupper. Individens kunskap om institutionen och gruppen kommer till denne genom tradition som förklarar för dem vad medlemskap i grupper generellt innebär och vad medlemskap i individens egen grupp specifikt innebär. Den här studien fokuserar

komikers upplevelse av att utföra standup inom den institutionella ordning som är standupscenen och vad detta innebär. Sådana förklaringar av vad medlemskapet innebär är i sig instrument för legitimering av gruppens traditioner. Legitimering förklarar inte enbart för individen varför denne borde uppföra sig på ett visst sätt utan den förklarar även varför saker och ting är på just det sättet de är. Kunskap föregår därigenom värderingar vid legitimering (Berger & Luckmann 1966/1991:111).

Legitimeringen sker genom individer, här i form av komiker som medlemmar av inte bara gruppen som utgörs av komiker utan även som del i den större gruppen vi kallar standupscenen, som även inbegriper publiken. Scenen är även den en institution där legitimering sker utifrån scenens egna institutionella ordning. Publiken innehar kunskap om vad som, utifrån deras roll, synes vara ett rätt och ett felaktigt beteende. Rätt utifrån den institutionella ordningen som scenen utgör men även utifrån samhällets normativa perspektiv strukturer och ordning.

Det institutionella ordningen påverkar inte enbart individens agerande inom den, även känslor och känslouttryck regleras av den givna ordningen. Som publik inom standupscenen förväntas individen inte enbart agera utifrån den institutionella ordningen utan även att uppvisa rätt känslouttryck, det som Hochschild (Hochschild 1983/2012:62-63) kallar känsloreglering. Genom att reglera sina känslouttryck och på så sätt visa upp ett för kontexten passande sådant som till exempel glädje, genom att skratta legitimerar publiken komikern som rolig och således att denne agerar rätt utifrån sin roll.

Men det krävs mer för att individen i form av publik ska kunna legitimera komikerns skämt. Skämtet bör även vara legitimt för individen utifrån den ordning som omger och innesluter hela standupscenen – samhällsordningen. Detta innebär att om komikerns skämt inte underordnar sig den samhälleliga strukturella ordningen det vill säga dess normer, regler, traditioner och roller är sannolikheten att publiken legitimerar skämtet liten. Detsamma gäller i motsatt riktning: om ett skämt inte överensstämmer med en individs internaliserade värderingar och normer kan denne inte validera komikerns skämt. Legitimeringen sker således på flera olika nivåer och i båda riktningarna mellan dem. Vi kan med fördel förstå de olika nivåerna genom Richard Jenkins (2008) som till stor del inspirerats av Erving Goffman och till viss del av Anthony Giddens idé om att förstå vår socialt konstruerade verklighet

genom tre sociala ordningar: den individuella ordningen, interaktionsordningen och den institutionella ordningen (Jenkins 2008:39). Han definierar de tre ordningarna såhär:

- *the individual order* is the human world as made up of embodied individuals and what-goes-on-in-their-heads;
- *the interaction order* is the human world as constituted in relationships between individuals, in what-goes-on-between-people;
- *the institutional order* is the human world of pattern and organisation, of established-ways-of-doing-things (Jenkins, 2008, s. 39).

Vidare menar Jenkins (2008) att identifikation sker i de här tre ordningarna simultant, att denna uppdelning enbart är ett sätt att titta på och förstå den mänskliga världen som ordnad men han påpekar samtidigt att det i realiteten inte går att isolera interaktioner och händelser till en av ordningarna enbart. I den här uppsatsen kommer vi att titta på och analysera legitimering genom att dela upp det som sker inom standupscenen i de här tre sociala ordningarna (Jenkins, 2008, s. 39). Den tredje ordningen, den institutionella ordningen, likställs i den här uppsatsen med vad Berger och Luckmann (1966/1992) kallar sociala institutioner och institutionell ordning.

Legitimeringen sker i båda riktningar mellan alla tre ordningarna, dessutom kan legitimering ske på flera nivåer samtidigt. Detta kan till exempel betyda att ett av komikerns skämt kan legitimera existerande strukturella ordningar i samhället (den institutionella ordningen), legitimera komikern som just komiker inom scenen (interaktionsordningen) och samtidigt legitimera eller för att lättare förstå det, på den här nivån – skämtet fungerar som identifikation för komikern själv (individuella ordningen).

Individuell och kollektiv identifikation så väl som legitimering sker i en ständig dialektal process, i förhållande till kontexten och den institutionella ordningen (Jenkins 2008:37-38). Identitet är enligt Jenkins ingenting man har, det är någonting man gör, han beskriver identifikationsprocessen som en intern-extern dialektik. Jenkins dialektala process av identifikation liknar Berger och Luckmanns (1966/1991) sätt att förklara hur vi förstår och uppfattar vår sociala värld genom, internalisering och externalisering (Jenkins 2008:40; Berger & Luckmann 1966/1991:149).

Teoretisk diskussion

En definition av skillnaden mellan känslor och emotioner utifrån Hochschilds (1983/2012) teori medger en ökad förståelse då vi tar oss an Collins (2004) ritualer. Interaktionsritualer blir ett sätt att förstå hur känslor av gemenskap och solidaritet uppstår till följd av en interaktion. Ritualens lyckade utgång förutsätter att individen har en förmåga att förstå och sätta sig in i "den andres" uppfattning och varseblivning av situationen (Collins 2005; Mead 1934/1976). Här underlättar Meads (1934/1976) förståelse av vår förmåga att ta rollen av den andre och utefter vår tolkning av den andres varseblivning av situationen sedan agera. Vid en interaktionsritual agerar därigenom inte två parter enbart utifrån sig själva och sin egen varseblivning utan hänsyn tas även till mottagarens ageranden och varseblivningar (Collins 2005; Mead 1934/1976). Teorierna går med fördel att kombinera för att skapa en förståelse av den interaktion som är framträdandet av standup. Syftet med studien är att förstå komikerns subjektiva upplevelse i förhållande till samhällets strukturer och att undersöka standup som ett betydande socialt fenomen och därmed behövs det teoretiska ramverket för att kunna hjälpa oss att förstå organiseringen av scenen och dess relation till samhällets övriga strukturer. För detta ändamål tillämpas den socialkonstruktivistiska synen på vår vardagsverklighet som ordnad (Berger & Luckmann 1966/1992:85). Berger och Luckmann (1966/1992:149) ser vår varseblivning av verkligheten som en dialektik av internalisering och externalisering, på samma sätt menar Mead att vårt jag är uppdelat i två delar, en som agerar och en som reflekterar. Meads självreflekterande grundar sig i alla de internaliserade erfarenheter en individ bär med sig, likaså Berger och Luckmann (1966/1992) ser den institutionella ordningen som internaliserad och båda teorierna kallar denna internaliserade ordning för "den generaliserade andre". På så vis konkurrerar teoribildningarna inte med varandra utan Berger och Luckmann (1966/1992) vidgar snarare vår förståelse av vardagsverklighetens ordningar och strukturer och hur de inverkar på interaktioner och interaktionsritualer. Legitimering som processen som förklarar den institutionella ordningen för individerna sker även den i en dialektal process av internalisering och externalisering liknande relationen mellan Meads (1934/1976) två delar av vårt jag. Den institutionella ordningen ses i förhållande till *benign violation theory* som de normer vilka överträds utan att upplevas som hotfulla och därigenom kan upplevas som någonting roligt (McGraw & Warren 2010). Förståelsen av och vårt sätt att synliggöra legitimeringen i denna studie underlättas genom Jenkins (2008) uppdelning av vår socialt konstruerade verklighet i tre sociala ordningar. Då Jenkins (2008) skriver själv i sin bok *Social Identity* (2008) om sin koppling

till Berger och Luckmann (1966/1992) och hur de delar synen på vardagsverkligheten som ordnad och institutionaliserad ses inga problem med att kombinera de här två perspektiven. Nu följer en redogörelse av den metod använd för att samla in och analysera studiens empiri.

Metod

I detta avsnitt kommer studiens metodologiska ansatser och tillvägagångssätt att redovisas. Kapitlet är uppdelat i åtta delar och inleds med val av studiens metodologiska ansats. Därefter beskrivs studiens datainsamlingsmetod och genomförande av djupintervjuer, genomförande av observation och fältintervjuer. Efter det presenteras studiens etiska överväganden. Sedan diskuteras reliabilitet och validitet. I efterföljande del presenteras bearbetning av material. Sist i avsnittet kommer en redogörelse för hur vår insamlade data har bearbetats genom transkribering och kodning.

Metodologisk Ansats

Genom att använda kvalitativ djupintervju, deltagande observation och fältintervjuer togs det hänsyn till att individer kan ha svårt att förklara fältet och sitt eget beteende utifrån det. Det finns en risk att fältets aktörer har svårt att definiera vad som sker och att de har svårigheter att tolka fältet förutsättningslöst. Genom att vi samlade in empiri utifrån flera insamlingsmetoder möjliggjordes en mer omfattande förståelse av fältets aktörer och deras beteende (Aspers 2011:113).

Då syftet med denna studie är att förstå komikerns subjektiva upplevelse i förhållande till samhällets strukturer och att undersöka standup som ett betydande socialt fenomen ansågs en kvalitativ ansats vara lämplig. Insamlingsmetoderna kvalitativ intervju, fältintervju och deltagande observation ger oss möjlighet att interagera med de individer som vi studerar för att skapa en förståelse för den värld, handlingar och meningsstruktur som delas av aktörerna inom det fält som vi studerar för att på så sätt förklara beteende (Aspers 2011:33). Deltagande observation innebär att forskaren deltar i den aktivitet som fältets aktörer utför. I denna studie innebär det att observera framträdanden på en klubb som visar standup. Genom att forskaren besöker fältet kan han eller hon få bättre förutsättningar att förstå fältet och dess första ordningens konstruktioner (Aspers 2011:109).

Datansamlingsmetod

Kvalitativ djupintervju som metod innebär produktion av kunskap i samspelet mellan forskare och intervjuperson (Kvale & Brinkmann 2014:85). Med bakgrund av detta valdes till stor del, för denna studie, strukturen tematiskt öppna intervjuer. Denna metod utmärker sig genom att intervjun kretsar kring ett antal teman som har identifierats som viktiga för studien. Intervjun är öppen i det avseendet att forskaren kontinuerligt försöker utveckla samtalet med informanten. Studiens centrala teman är relaterade till teorin, men är däremot inte helt beroende av den. Teorin är en del i processen, men sätts inom parentes under intervjuarbetet (Aspers 2011:143). För att komplettera den tematiskt öppna intervjun användes en intervjuguide av semistrukturerad karaktär, där det konstruerades ett antal tydligt angivna frågor tillgängliga som underlag för intervjun. Intervjuguiden var konstruerad utifrån särskilda teman med förslag till frågor (Kvale & Brinkmann 2014:45-46). Det fanns ett visst utrymme för en fråga-svardialog. Metoden var strukturerad i bemärkelsen att forskaren tänkt ut alla områden som ska behandlas under intervjun och konkretiserat dem i ett antal frågor (Kvale & Brinkmann 2014:45-46). Den tematiskt öppna intervjun grundar sig på att likna ett vardagssamtal. Forskaren ska i hög grad vara sig själv och använda sin vardagskunskap snarare än att agera som forskare. Vid interaktionen etableras en relation till den intervjuade, vilket innebär att samtalet blir en process där forskaren tolkar vad intervjupersonen säger (Aspers 2011:145). Intervjuerna inleddes med ett par enklare frågor som bjöd in intervjupersonen till att berätta om sin bakgrund och erfarenheter. Vid intervjun användes den semi-strukturella intervjuguiden som vägledning och hjälp att styra samtalet. Intervjun var även konstruerad av tematiskt öppna frågor, där frågorna var strukturerade utifrån särskilda teman som ansågs vara intressanta att undersöka och detta gav intervjupersonen möjlighet att själv behandla olika områden vid intervjun. Efter att intervjuguiden avhandlats berördes några av de teman och områden som nämndes under intervjun, med avsikt att återkoppla till intressanta delar och för att ytterligare fördjupa informantens svar. Återkopplingen hade en tematiskt öppen karaktär genom att den begränsades till de förbestämda teman som valts ut för uppsatsen (Aspers 2011:146-149).

Det hade varit problematiskt att använda strukturella intervjuer eller att enbart förlita sig på semi-strukturella intervjuer eftersom dessa metoder medför att forskaren mer eller mindre utgår ifrån sin tolkning och ger en begränsad möjlighet för den som blir intervjuad att lyfta sitt perspektiv. (Aspers 2011:143) En helt öppen intervju hade varit svår att genomföra

eftersom den saknar struktur, vilket gör intervjun svår att styra i rätt riktning för att besvara syfte och frågeställning. En helt öppen intervju är främst lämplig för studier med explorativ ansats (Aspers 2011:144).

Fältintervjuerna hade tematiskt öppen struktur. Vid dessa intervjuer var studiens teman redan konstruerade och intervjun följde därmed en redan förutbestämd tematisering. Den intervjuade personen inbjöds till att bli medkonstruktör av frågorna. Intervjuaren kunde på sådant sätt se till att intervjun fortlöpte och kunde utveckla intervjun genom att dynamiskt svara på den information som uppkom i relation till teman (Aspers 2011:143-144).

En deltagande observation har fördelen att forskaren kan skapa förståelse genom att låta studien att influeras av den miljön där de intervjuade personer agerar. En deltagande observation ger ett stort värde, eftersom det är ett verktyg att närma sig aktörerna. Precis som med intervjuer är deltagande observationer utformade för att skapa förståelse för fältets aktörer och denna metod kompletterar djupintervjuer genom att den belyser hur informanterna beter sig i de mänskliga situationer som de möter i sin vardag (Ahrne & Svensson 2013:83). Observatören var delaktig i observationen genom att delta som publik vid ståupppframträdandena. Ett deltagande kan exempelvis vara att skratta till skämt eller helt enkelt bara närvara i symbios med den övriga publiken och de ritualer som hör till framträdandet (Ahrne & Svensson 2013:90).

Genomförande av djupintervjuer

Vi försökte etablera kontakt med standupkomiker genom att använda praktiska och bekväma metoder. Vi annonserade efter intervjupersoner genom det sociala nätverket Facebook. I en öppen facebookgrupp som heter "Standupforumet" publicerades en kort text om studien tillsammans med ett informationsbrev. Detta gjordes via en av uppsatsförfattarnas personliga facebookprofil. Inlägget var framgångsrikt eftersom sju stycken personer återkopplade med ett intresse av att delta i studien. Dessa informanter visade sitt intresse genom att kommentera i kommentarsfältet intill annonsen. De personer som var intresserade av att delta i studien kontaktades via ett privat meddelande. Vid kontakt med informanterna gav forskarna förslag på tid och plats för att genomföra intervjuer. Utöver facebookinlägget kontaktades en ståuppkomiker via e-mail med ett erbjudande om att delta i studien. Denna informant hittades genom dennes offentliga hemsida på internet. Vid kontakt med samtliga ståuppkomiker

presenterades kortfattad information om studien och informanterna fick ta del av ett informationsbrev som innehöll information angående forskningsetik, kontaktuppgifter och en mer utförlig beskrivning av studien. Det var totalt sju personer som intervjuades. Sex av dessa personer tog själva kontakt genom att antingen skriva en kommentar på det publicerade facebookinlägget eller genom ett privat meddelande. Informanten som kontaktades genom mail svarade och bokade in ett möte genom mailkontakt. Intervjupersonerna valdes utifrån erfarenhet av att utföra ståuppkomik. Utöver kriteriet om erfarenhet genomfördes inte några ytterligare avgränsningar.

Av de sju intervjuer som utfördes, genomfördes fyra stycken vid en studentnation i Uppsala. Övriga intervjuer genomfördes på ett centralt café i Uppsala eller vid närliggande stad. Informanterna fick frågan om de kunde träffas på studentnationen eller om de föredrog att ses på ett centralt café. Intervjuerna genomfördes på överenskommen plats, tid och ort med en intervjuguide som underlag. Anledningen till att föreslå att träffas på en studentnation eller på ett café var för att välja relativt neutrala mötesplatser, med en relativt lugn miljö. Valet att mötas på en neutral plats gjordes i förhoppningen att skapa en jämställd maktbalans mellan informant och intervjuare. Detta gjordes dessutom i förhoppning om att undvika att informanten blev påverkad av olika känslor och beteenden som är platsbundna som vid exempelvis arbetsplats eller i familjemiljö (Ahrne 2013:45).

Tre av intervjuerna genomfördes av en intervjuare och resterande fyra intervjuer genomfördes av båda intervjuarna. Vi tog i beaktning att det kan innebära en maktobalans att vara två intervjuare och en intervjuperson vid intervjutillfället (Aspers 2011:141). Efter att ha provat på de båda alternativen framkom ändå en fördel i att vara två intervjuare. Mängden information som kunde samlas in blev mer detaljrik och höll en högre kvalitet då två intervjuare närvarande och den ena gavs möjlighet att enbart observera och anteckna. Maktobalansen neutraliserades genom att intervjuarna antog klara roller som definierades och förklarades för intervjupersonerna innan intervjun påbörjades. Intervjuare 1 (I1) stod för större delen av samtalet med intervjupersonen och intervjuperson 2 (I2) observerade och gjorde anteckningar. När intervjuperson 1 upplevde sig ha fått svar på de frågor som intervjuguiden innehöll, alternativt när cirka femton minuter återstod av de sammanlagt fyrtiofem minuterna, tog intervjuperson 2 initiativ till att ställa eventuella uppföljningsfrågor för att ytterligare förtydliga och fördjupa de för studien intressanta uttalanden intervjupersonen gjort under intervjuens gång. Detta upplägg klargjordes i förhand för

intervjupersonen. För att skapa ett så naturligt samtal som möjligt, med en avslappnad atmosfär, bjöds intervjupersonerna på fika, möttes upp i dörren och samtalades med innan inspelningen och den mer formella intervjun startades.

Samtliga sju intervjuer genomfördes med egen inspelningsutrustning under tre veckor i april och maj 2017. Efter att intervjuerna transkriberades inleddes arbetet med att koda och sedan analysera materialet.

Genomförande av observation och fältintervjuer

Vi utförde två observationer på en standupklubb som ligger i centrala Stockholm. Klubben är en etablerad ståuppsklubb som har varit verksam sedan år 2000. Den första observationen varade i två timmar med en femton minuters paus då observatör ett (O1) närvarade. Vid det andra tillfället närvarande både observatör ett (O1) och observatör två (O2). Den andra föreställningen varade i en timme, utan paus.

Observationerna var öppna, med undantag av vissa dolda moment. Observationerna genomfördes efter hänvisningar från en informant som deltog i en av djupintervjuerna. Studien inleddes med att observatörerna var på plats tio minuter innan föreställningen började och placerade sig i ett mörkt hörn med god uppsikt över scen, publik och komiker. Placeringen var nog utvald för att kunna göra en diskret observation. Under föreställningen samlades empiri in i form av fältanteckningar i ett anteckningsblock. Fältanteckningar syftar till att tillföra en adekvat beskrivning av vem som säger vad, hur miljöerna ser ut och för att kunna sammanfatta de intryck som forskaren får i fältet (Aspers 2011:121). Anledningen till att anteckningsblocket var synligt under observationerna var att observatörerna ändå hade möjlighet att smälta in som publik eftersom det inte kräver ett särskilt stort agerande. Det ansågs vara centralt att direkt anteckna de intryck som observeraren fick, för att skapa ett tillförlitligt empiriskt underlag. Då det var ett mörkt rum upplevde observatörerna att det var få personer som upptäckte anteckningsblocket. Det uppfattades som omständligt att offentligt presentera studien inför alla besökare och därmed fanns det en aspekt av en dold observation i bemärkelsen att publiken inte uppfattade att de blev observerade. Att offentliggöra observationen skulle dessutom kunna medföra att aktörernas beteende påverkades av den så kallade *forskareffekten*. Det innebär att människors beteende påverkas av vetskapen att det finns en forskare som närvarar och observerar (Ahrne & Svensson 2013:89-90).

Utöver observationerna genomfördes sex stycken mindre fältintervjuer. Informanterna blev tillfrågade om att svara på några frågor vid en kortare paus. Intervjuerna varade i högst 2 minuter och informanterna blev tillfrågade om sitt samtycke till att intervjun skulle bli inspelad genom en mobiltelefon. Informanterna blev informerade om anonymitet och att intervjun skulle spelas in och fick även erbjudande om att läsa igenom informationsbrevet. Det var ingen informant som läste informationsbrevet. Intervjun var tematiskt öppen och innehöll frågor, kopplade till undersökningens teman.

Etiska överväganden

Vid forskning finns det riktlinjer och etiska aspekter att följa för att garantera skydd för deltagare som väljer att medverka i en studie. Vetenskapsrådet (2002) har utformat forskningsetiska riktlinjer som är betydelsefulla att följa för en god relation mellan forskare och informanter. Riktlinjerna är indelade i ett antal grundläggande krav. Dessa krav är informationskravet, samtyckeskravet, konfidentialitetskravet och nyttjandekravet (Vetenskapsrådet 2002:6).

Informationskravet handlar om att studien ska vara transparent. De personer som deltar ska informeras om studiens syfte och deras medverkande i den. Alla villkor som gäller för deltagande ska presenteras. Det ska även meddelas att deltagande är frivilligt och att det finns en rättighet att när som helst avbryta studien. All information som kan påverka informanternas villighet att delta i studien ska presenteras (Vetenskapsrådet 2002:7-8).

Ett informationsbrev utformades för att på ett enkelt och öppet sätt meddela informanter om studien. I brevet presenterades information om studiens disposition, studiens syfte och vad det innebär att vara informant. Rättigheterna presenterades i enlighet med vetenskapsrådets etiska riktlinjer. Informanterna fick ta del av informationsbrevet vid förfrågan om deltagande i studien. Brevet fanns även tillgängligt vid intervjun. Innan intervjun inleddes fick informanten ett erbjudande att läsa igenom informationsbrevet.

Vid genomförande av de deltagande observationerna övervägdes omsorgsfullt huruvida studien skulle presenteras eller inte. Eftersom observationerna var öppna med dolda inslag var observatörerna på sätt och vis infiltratörer eftersom vi, när observationerna genomfördes,

agerade i egenskap av att vara en del av publiken. Det hade varit omständligt och problematiskt att på ett korrekt sätt, utifrån detta, uppfylla informationskravet. I samråd med en informant, som vid observationstillfället bjöd in oss till fältet, beslutades det att inte presentera observationerna vid observationstillfällena. Detta beslutades eftersom vetskapen att en observation skulle ske riskerade att störa fältet och dess aktörers beteende. Det ansågs vara olämpligt att meddela alla närvarande individer om studien och det ansågs vara opassande att be arrangören att ropa ut att det vid tillfället fanns studenter som utförde en observation. Dessutom uppfattade vi att det inte fanns någon risk för att någon skulle kunna komma att ta skada. Observationerna var öppna i bemärkelsen att de inte hemlighölls om någon frågade. Vid fältintervjuerna och de tillfällen som individer frågade varför observatören hade ett anteckningsblock gavs en förenklad beskrivning av studien och de forskningsetiska principer som studien utgår ifrån. Informanterna erbjöds dessutom att läsa det informationsbrev som skapades för att informera angående studien och de etiska överväganden som har skapats för denna studie.

Samtyckeskravet innebär att deltagare ska lämna sitt samtycke till att delta i studien och att de själva har rätt att bestämma över sin medverkan. Det är en rättighet att när som helst avbryta sitt deltagande i studien och deltagare får inte bli pressade till att medverka (Vetenskapsrådet 2002:9-11). I anslutning till erbjudandet om att medverka i studien gav intervjupersonerna sitt samtycke till att delta. Informanterna blev dessutom informerade om samtyckeskravet innan intervjun inleddes. Detta krav presenterades vid två skeden. Dels vid förfrågan om att delta och dels innan intervjun började. Vid fältintervjuerna fick informanterna en förfrågan om sitt samtycke till att delta i studien.

Konfidentialitetskravet betyder att personuppgifter och information behandlas diskret och på ett sådant sätt att obehöriga ej kan ta del av informationen (Vetenskapsrådet 2002:12-13). I denna uppsats har hänsyn tagits till konfidentialitetskravet genom att vi har anonymiserat vårt material. Det genomfördes genom att tilldela informanterna varsin siffra istället för att behålla deras ursprungliga namn. Vid transkriberingen ändrades eller raderades övriga egennamn, städer, yrke, arbetsplats och information som kan vara avslöjande. Transkribering och ljudfiler har förvarats omsorgsfullt så att obehöriga ej kunnat ta del av materialet. Ljudfilerna har enbart funnits på en lokal hårddisk och de kommer att raderas när uppsatsen är godkänd. Vid observationerna beslöts att undvika att beskriva individer på ett sådant sätt att de skulle kunna bli identifierade. Anteckningarna från observationerna har förvarats på en

säker plats där obehöriga ej har tillträde. Ljudfilerna som innehåller fältintervjuer har förvarats på samma sätt som de av djupintervjuerna. Vid transkribering av fältintervjuerna antogs samma praktik för att anonymisera materialet som vid transkribering av djupintervjuerna. Den information som presenteras i uppsatsen är omsorgsfullt utvald för att beskriva intervjupersonerna och deras upplevelser utan att riskera att avslöja deras identitet.

Nyttjandekravet är kravet att informationen som insamlas i studien endast får användas i forskningsändamål. Information får ej föras vidare till icke-vetenskapliga ändamål eller utnyttjas kommersiellt (Vetenskapsrådet 2002:14). Den information som genom djupintervjuer, observationer och fältintervjuer har insamlats för denna studie har enbart använts till det tilltänkta ändamålet som är att skriva denna uppsats. Informanterna blev upplysta om det strikta användningsområde för de uppgifter som de har lämnat och att samtliga ljudfiler raderas när uppsatsen är godkänd. Informanternas upplysningar användes enbart till forskningsändamål.

Reliabilitet och Validitet

Reliabilitet och validitet är två begrepp som används för att fastställa kvalitet och tillförlitlighet. Validitet innebär att studien faktiskt undersöker det som den avser undersöka och att mätinstrumenten och forskningsfrågan mäter det som de är avsedda att mäta (Alvehus 2013:122; Trost 2010:132-133). Reliabilitet innebär traditionellt att de forskningsresultat som har framkommit i uppsatsen går att återskapa genom att upprepa studien och att de inte uppkommit genom en slump (Alvehus 2013:122).

Syftet vid kvalitativa studier är däremot inte att få samma resultat vid flera studier. Syftet är snarare att kunna bilda uppfattning om och tolka särskilda företeelser. En förutsättning för att skapa förståelse är att samla in material utifrån informanternas egen föreställningsvärld, erfarenheter, åsikter och upplevelser (Trost 2010:133-134). Kvalitativ forskning centrerar kring synsättet att individer är dynamiska och genomgår en ständig förändringsprocess. Det omfattar även forskaren, då tolkningsarbetet är en social process där forskaren spelar en oundviklig roll vid tolkning av det insamlade resultatet (Alvehus 2013:122-123; Trost 2010:131).

För att fastställa hög reliabilitet är intervjuerna genomförda på ett liknande sätt, med ett mål att intervjuerna ska upplevas likadant (Trost 2010:39). Båda intervjuerna deltog vid de flesta intervjuerna för att öka tillförlitligheten och minska risken att den enskilda intervjuaren skulle påverka intervjusituationen. Båda forskarna var delaktiga vid genomgång av transkribering, kodning samt analys och nådde konsensus gällande tolkning av materialet. Tolkning av materialet förankrades dessutom i det teoretiska ramverket. För att öka tillförlitligheten har vi varit noggranna med att beskriva forskningsprocessen och redogjort för hur vi har gått tillväga. Vi har antagit en strävan att genomgående vara transparenta i presentationen av vårt tillvägagångssätt i uppsatsen.

Bearbetning av material

Genom ett hermeneutisk arbetssätt skapas förståelse i materialet, då vi ställer delar i relation till en helhet och tillskriver mening genom att budskapet placeras i en kontext (Dalen 2015:19). Vid analys av texterna ställde vi helheten mot delarna i ett dynamiskt samspel, vilket kallas för den hermeneutiska cirkeln (Dalen 2015:19). Den hermeneutiska cirkeln är ett synsätt som innebär att forskning är dynamisk och rör sig mellan helhet och del. Rörelsen sker mellan vad som ska tolkas och det sammanhang som det tolkas i, eller mellan det som vi försöker skapa förståelse om och vår egen uppfattning (Gilje & Grimen 2004:187). Det centrala inom hermeneutiken är att man förutsätter att en förståelse av vissa delar är beroende av en tolkning av helheten. För att kunna möjliggöra en tolkning av helheten så måste den baseras på tolkningar av de enskilda delarna (Gilje & Grimen 2004:187). Vid struktureringen av denna studie fanns en uppfattning om vad som syftades undersökas. Teman kring detta skapade en intervjuguide som guidade oss genom processen av att samla in vårt material. Utifrån att denna del av vår studie utformades av vårt insamlade material såg vi återkommande ämnesområden uttalade av våra informanter. Dessa ämnen inspirerade oss till att granska studien i helhet. Utifrån detta tillvägagångssätt skapades ett teoretiskt ramverk med funktion att tillskriva materialet mening. Teorier appliceras på material och gav således mening. I denna process granskades studiens helhet och det som vi syftade till att undersöka. Vi insåg då att vi ville lägga till en del, då det sågs av vikt att även observera fältet, vilket förtydligar användandet av denna hermeneutiska pendling mellan del och helhet. På samma sätt har materialets olika delar ställts mot varandra i analysen. Delar jämfördes och tolkades mot materialet i sin helhet. Tillvägagångssättet har genomsyrat större delen av databehandlingen och utformandet av studien.

Vi hade inte bildat någon större förförståelse än den generella vi redan hade om fältet innan undersökningen. Det medför att vi inte påverkades av en förskapad mening om beteenden vilket minskade risken att resultatet blev påverkat av fördomar. Vi utgick ifrån att förhålla oss till en värld som redan är tolkad av aktörerna själva (Gilje & Grimen 2004:175). Vi använde oss av den *dubbla hermeneutiken*, vilket innebär samspelet mellan att förhålla sig till aktörernas redan tolkade och meningsskapande värld och att samtidigt gå längre än de sociala aktörernas självuppfattningar för att kunna återskapa de sociala aktörernas tolkningar utifrån vårt teoretiska perspektiv (Gilje & Grimen 2004:177)

Transkribering och kodning

Efter att djupintervjuerna och fältintervjuerna genomfördes behandlades det inspelade materialet genom att transkriberas individuellt. Vi skrev ut intervjuerna ordagrant bortsett från vissa hummanden och pauser som inte bedömdes vara meningsbärande. Skratt och liknande känsloyttringar skrevs ned. När intervjupersonen pratade med en förställd röst skrevs det med en kursiv stil i transkriberingen.

Vid observationen genomfördes omfattande fältanteckningar. Dessa anteckningar transkriberades och utvecklades. Detta gjordes efterföljande dag för att vi fortfarande skulle minnas intryck från observationen. Även vid processen att skriva ut anteckningarna tog vi hänsyn till att undvika information som riskerar att avslöja informanter. Vi skrev med ett enkelt och beskrivande språk. Vid transkriberingen av fältanteckningarna skrev vi våra egna tankar och reflektioner inom parantes för att skilja vad som aktörerna uttalade sig om och vad som var vår beskrivning.

I ett tidigt skede kodades materialet i en öppen kodning. Återkommande teman i informanternas uttalanden kodades och tematiserades och dessa fick sedan ligga till grund för skapandet av studiens teoretiska ramverk (Ahrne & Svensson 2013:193). I nästa skede skapades ett kodningsschema delvis utifrån det teoretiska ramverket och delvis utifrån återkommande teman (Ahrne & Svensson 2013:193). Nedan presenteras de koder som användes för att ordna materialet inför analys.

Roller: *trovärdighet, framträdande, identitet, känslor, kickar*

Ritualer: *kickar, mikrorytm, känslor, glädje, gemenskap, framträdande*

Förberedelser: *skämt, ämnesområden, trovärdighet, material, skapandeprocess*

Legitimering: *autenticitet, skämt kopplat till identitet, publikens godkännande*

Inom dessa koder ryms följande fenomen:

Roller: inbegriper de olika aktörerna inom standupscenen och deras tillskrivna roller utifrån den givna institutionella ordningen. Publikens roll som just publik på standupklubbarna, men även deras roll som medlemmar av och underordnade vår samhällsordning. Komikernas roll, vilket innebär den som konstruerats utifrån vad som förväntas av dem som komiker men även de andra roller de innehar i sina övriga liv. Identitet, i vårt material ofta kopplat till komikernas berättelser och uppfattning om vad de får och inte får skämta om. Kickar som hänger ihop med koden känslor men är en starkare känsloupplevelse ofta återkommande då komikerna återberättar sina upplevelser av att få skratt.

Ritualer: en kod skapad efter Randall Collins (2004) teori om interaktionsritualer inbegriper de premisser utifrån vilka en interaktion skulle kunna ses som en interaktionsritual.

Känsloupplevelser, både negativa och positiva har kodats som ritual. Vi har kodat påståenden som tyder på någon form av mikrorytm, antingen skapandet av den eller förekomsten av en sådan under framträdandet.

Förberedelser: det har varit av vikt för oss att förstå hur ett standupframträdande går till men framförallt hur komikerna förbereder sig och tar fram sitt material. Vi har tittat på och kodat deras val av ämnesområden och hur dessa väljs ut, hur de förbereder sig inför framträdandet, vilken typ av skämt de drar, trovärdighet, hur denna skapas och i övrigt hur de tar fram och behandlar sitt material.

Legitimering: kodar komikers upplevelser av legitimering under själva framträdandet.

Publikens reaktioner och vad det är de skrattar åt. Vi har tittat på hur komikern försöker skapa en autenticitet och trovärdighet medan den står på scenen. Skämt kopplade till

komikern själv och dennes upplevda identitet skapar en kod. Här ryms även uttalanden om vad som anses vara legitima ämnesområden att skämta om.

Dessa koder utformades för att kunna bilda en uppfattning om respondenternas upplevelser av att framträda med standup och hur scenen är organiserad. Koderna synliggjorde de uttalanden som var gemensamma för majoriteten av respondenterna i urvalsgruppen. Uttalanden om gemensamma upplevelser vad gäller komikerns trovärdighet i sitt framträdande i relation till dennes identitet, känsloupplevelser och kickar till följd av utförandet av ståuppkomik, genomförande och upprätthållandet av roller kopplade till framträdandet och hur komikerns egen person legitimerar skämtens ämnesområden.

Analys och resultat

I den här delen kommer resultat och analys att redogöras för. Utgångspunkten för analysen är det teoretiska ramverk vilket studien utgått från och som legat till grund för analysen. Då det teoretiska ramverket tillkommit ur fenomen ofta belysta av informanterna själva blir det en naturlig utgångspunkt i redogörelsen av analysen och av resultaten. Det teoretiska ramverket har således skapats utifrån empirin för att hjälpa oss att förstå fenomenet standup.

För att förstå betydelsen av känslor vid framträdandet av standup analyseras komikernas upplevelser av att framträda med standup med hjälp av Collins (2004) interaktionsritualer, i analysen tas även observationer gjorda i fält och fältintervjuer med publiken in som belysande empiri. Legitimering av ämnesområden, skämt, identitet och institutionell ordning analyseras med hjälp av Berger och Luckmanns teori (1966/1992) och delas upp i Jenkins (2008) tre sociala ordningar för att bättre kunna förstås.

Standup som interaktionsritual

Lyckade interaktionsritualer

Intervjupersonerna ombads berätta om den känslomässiga upplevelsen av att som de uttrycker det "få skratt". I svaren finns stor likhet i deras beskrivning av upplevelsen. De beskriver en förhöjd känslomässig reaktion. Här följer tre av intervjupersonernas beskrivningar av upplevelsen:

Exempel 1:

“7: (...) jag var ju bara där för att ha roligt själv, men, så fick jag så här extremt mycket skratt och du vet så här applåder och det blir man så här, biten av, asså man blir hög på endorfiner som att man har sprungit ett långlopp liksom så här, man blir ba, man vill ha mera, man blir lite grann av en *skrattnarkare* man jagar det där hela tiden så att det är liksom. Extremt svårt hade jag att varva ner den här veckan liksom att jag vill ha mer, ja.”

Exempel 2:

“11: När det går bra då, vad är känsloupplevelsen då?

5: Ja, de eeh, det går ju bra nu hela tiden men nu vill man mer ha dom här, nu har jag inte nöjt mig med skratt utan snyggast är då som komiker att, alla komiker vill ju ha skratt men det kan man inte berätta på scenen. Dom ser inte så beroende ut men det är ju därför de är där, det är bara skratt vi vill ha. Det bästa, det är när man får det här *OH* det här spontana skrattet med applåder då. Det är liksom det här (skratt) Ah.. Det har jag fått *nån* gång men de är liksom det, man sukter efter det då.”

Exempel 3:

“2: (...) dom, vill inte vara med om att man kanske ska bryta ihop på scenen så dom är kanske nästan ännu mer nervösa... asså just det här förlösande som kommer i när så här, publiken märker att, han klarar det och då kommer liksom så här, såna skratt som man får, så roligt var det ju inte (skratt) men men, det blir en sån, det blir en kärlek i rummet också.

11: ja..

2:och den liksom förlösningen är så *otroligt* stark, sa att då verkligen, bara efter så här tio, femton sekunder så märker man att, här, det finns *ingenting* som är roligare än det, den känslan är *otroligt* stark det liksom sån *jäkla* eufori i det *just* när det funkar och när, när det kommer ganska oväntat.”

Utifrån Collins teori om interaktionsritualer kan vi förstå de här berättade upplevelserna som inte bara interaktionsritualer utan även som lyckade sådana. Här beskrivs en upplevelse av att en och samma känsla smittar publiken genom skrattet efter att komikern dragit ett skämt ur sitt material. Skämtet och skratten skapar i komikerns ideala värld den fysiologiska rytmen, en mikrorytm som övergår i gemensamma känsloupplevelser. Skämtet och skratten studsar mellan publik och komiker och trissar således upp det gemensamma känslotillståndet till en kollektiv upprymdhet. Efterverkningarna av ett framgångsrikt framträdande och därigenom en framgångsrik ritual blir en uppladdning av emotionell energi beskriven här som “eufori” och “att bli hög på endorfiner”, vidare säger intervjuperson 7 att det efteråt är svårt att varva ner en hel vecka efteråt.

I vårt material beskrivs även komikernas eftersträvande av att uppnå denna mikrorytm så här:

Exempel 4:

I2: Jag funderar på en grej: vad tror du tilltalar publiken med att komma och lyssna på standup?
2: Eehrum.. Absolut direktheten och att det är, att det också sker så i stunden, även om att det är, hemligheten som publiken, även de vet om det men man struntar lite i det för att det kan kännas helt improviserat vilket det ju, nästan aldrig är, det kan ju va verkligen liksom, det kan vara otroligt välrepeterat. Det finns komiker som Fredrik Andersson som är helt magiskt bra som nästan liksom ner på halvsekunderna timar pauserna för att han testat olika den här pausen kanske måste va, exakt så lång, jag kanske ska kasta om just de två orden, han stryker, stryker komma, han är liksom nere på, han stryker kommateringen för att verkligen få ner pausen och jobbar väldigt metodiskt och långsamt så men så blir det också, det blir jätteroligt och han jobbar med många också och hjälper till att skriva och vara väldigt noggrann men jag tror att det är just den, nä men jag tror att det finns den, att det är nästan så enkelt att det, precis som när man går och ser så här close up magi, att det sker precis framför ögonen på en att man kan ta på det, man kan vara nära det eller vara med i det, så att det finns någon slags medskapande men att det finns, det är ett överraskningsmoment (...).”

Exempel 5:

“4: (...) och så pratar jag in det. Spelar in mig själv och klockar det så att jag vet att jag gör ungefär den tiden. Och lägger på då kanske tio procent för skattid och sedan så lyssnar jag på det, min inspelning av mig själv. När jag åker dit så att jag hör det där. Jag sitter inte och läser liksom på papper och jag har inga stödord i handen och sånt där som en del har. Jag brukar lyssna på mig själv. Mata in det där i huvudet. Och sedan brukar jag sluta det där lyssnandet med att lyssna på. Jag har några sådana där favoritgig. Jag spelar in allt. Alla gånger. Filmar mina egna ... Så jag har några sådana favoriter som lyfter från liksom entré till slut. Folk liksom skriker av skratt. Också brukar jag lyssna på ett sådant för att försätta mig i den där såhär ska det vara. Jag tänker som idrottsmän brukar beskriva det. Man går igenom liksom sitt höjdhopp från den där ... sitt guldhopp. Om och om och om igen.”

Komikerna försöker genom förberedelserna av sitt material att skapa goda förutsättningar för att under framträdandet tillsammans med publiken hamna i den mikrorytm som förhöjer den gemensamma känsloupplevelsen och kan leda till en lyckad ritual. Collins (2004) interaktionsritual i sin lyckade form innehåller just det här “bollandet” av interaktion, fram och tillbaka mellan medlemmarna i gruppen som utför ritualen. Bollandet av känslotillstånd mellan komiker och publik sker här i form av skämt och skratt, skämt och skratt och kastas fram och tillbaka mellan komiker och publik vilket skapar en rytm. Denna rytm kallar Collins (2004) för mikrorytm, mikrorytmen förhöjer publikens känsloupplevelser. Collins (2004) syn på känslor som smittande innebär att dessa känslor som nu bOLLAS runt i rummet smittar av sig på fler och fler. Det är först när samma känsla har smittat så många i rummet att den blivit dominerande ritualen anses ha lyckats. Vid en lyckad ritual fylls rummet av publikens gemensamma skratt, av deras gemensamma och likartade känslotillstånd. Införlivas alla dessa

delar av interaktionsritualen blir utgången en lyckad ritual och utdelningen långvariga positiva känslor av gemenskap, solidaritet, självförtroende och framtidstro – utdelning av emotionell energi. Detta följs åt av en vilja att vara lojal mot gruppen och en önskan att återkomma och dela samma upplevelse igen, samma gemenskap.

Att uppnå detta är en evig balansgång i utförandet av komikerns framträdande precis som intervjuperson 2 berättar här:

Exempel 6:

“I1: Är det *det* som drar dig tillbaks, det här förlösande..

2: ...eh ah det är det det är nånslags den balansgången som, som gör, det är en av tjusningarna... eller .. naturligtvis, det finns egentligen ingen tjusning i, i att man ska krascha och att man ska få dipparna, det är ju när man, när det går dåligt så vill man ju alltid..”

Det förlösande som här behandlas då skrattet kommer blir inte bara komikerns belöning utan även ett gemensamt utlösande av långvariga känslor i form av emotionell energi som även tilldelas komikern. Även intervjuperson 1 berättar om den gemensamma känsloupplevelsen i rummet och dess bräcklighet.

Exempel 7:

“1: Då så skrattar dom. Det bli en förlösning. Så att det är att bygga upp en spänning.

I2: Ja

1: Och sedan förlösa den spänningen.

I2: Okej.

1: Och om inte den spänningen förlöstes då blir publiken nervös och tycker att det är jobbigt.”

Till sin hjälp att uppnå mikrorytm har komikern inte enbart sitt material i form av sina skämt. Vid observation av standupframträdanden framkom även användandet av musik som ett potentiellt medel för frambringandet av en mikrorytm. Här följer ett utdrag ur fältanteckningar från observation 1 vid en standupklubb:

Exempel 8:

Klockan 20.15:

“Den första komikern presenteras och han får applåder som fyller hela salen. Till entren är det hög musik med högt tempo. Musiken höjs och komikern tar några snabba steg in till mitten av scenen och ställer sig vid mikrofonen. Applåderna tystnar i takt med att musiken tonas ner”.

Klockan 20.42:

“Slutet av framträdandet sker med mycket skratt och applåder. Innan applåderna hinner avta spelas hög musik med högt tempo (jag börjar tänka att det kan vara ett tydligt tema)”.

Klockan 21.24:

“När framträdandet är slut ökas musiken och konferenciern ställer sig på scenen och håller en längre monolog”.

Klockan 22.15:

“När han avslutar framträdandet får han stora applåder. Återigen kommer det hög musik i högtalarna och publiken verkar glada och nöjda med din kväll. Direkt börjar samtlig publik att samtala och det känns positivt”.

Misslyckade interaktionsritualer

Men det är inte alltid interaktionsritualen blir lyckad. Inom standupscenen kallas det för att “bomba” när komikern drar ett skämt och ingen skrattar:

Exempel 9:

“5: Ja, första två åren var allt på liv och död, "jag är en dålig människa", eller första två åren, sista två åren är jag nog mer "ah, men det är inte så farligt" alla är med om det, till och med de bästa, det kallas för att man "bombar" (skratt) när det går jättedåligt, och så kallas det för att man "kill" liksom *dödar*, då är det *bra*. Det är fackuttryck. Bombar gör alla (skratt) men det är så pinsamt när man gör det (skratt) utan att veta om det blir det helt tyst i publiken (...).”

Det här är någonting som komikerna påpekar “händer alla” (intervjuperson 2, 4, 6, 7) det är del av rollen som komiker. Så här berättar intervjuperson 2 om en sådan upplevelse:

Exempel 10:

“I1: Vill du berätta om det?”

2: ...om när det går dåligt?

I1: mmm, ah..

2: ... jo, det kan jag göra. Det är ju för, det är ju, då kastas man ju mellan, jag har aldrig, jag har aldrig känns sånt självhat som man gör, antingen dels på scenen och sen när man kommer av scenen som när man just, som när det har gått dåligt. Det kan va, eeh, det var vara både att det går dåligt dels när man är dåligt förberedd, men ibland kan man känna på sig att nu, kommer det att gå dåligt och sen gör det mycket riktigt, då gör det det. Och då hatar man sig själv för att man över huvudtaget ställde sig på scenen, men ibland kommer det verkligen ur ingenstans, att man, man kan liksom känna att

förutsättningarna är perfekta, det kan till och med vara så att det är en kväll då hela stället, varenda komiker som går upp ba river stället och så går man själv upp och så blir det ba så här, helt jävla tyst, det blir tystare än här, man försöker, man jobbar liksom men till slut, det händer liksom ingenting och då kan man tänka att, då är det bara så här, ibland kan man tänka liksom att det är, att det är publiken som är dålig men då vet man liksom ju att det har vart tio komiker före mig som har liksom bara öst och öst och så kommer jag fram själv och det är liksom bara så här, dåligt då är det, det är nästan också, då en *fysisk* smärta... det det är samma känsla liksom, det är samma, jag kan känna, samma som liksom när man tappar bort sitt barn på ett köpcentrum..

I1: ... aah...

2: ..men man kan känna liksom ah man blir tom från nacken och neråt, det är ren fasa, som kan, som man vet kan bytas, har man tur så kan den bytas mot den här rent förlösande känslan på en gång bara.

I1: ... ah..... ah ..jaah..

2: (...) eller så bara, blir det bara värre och värre och värre, oftast blir det bara värre och så går man av och sen så (klappar i händerna långsamt) blir det på sin höjd liksom så här (klappar händerna igen) på sin höjd (skratt)

I1+I2: (skratt)”

Det intervjupersonen berättar är hur denne dräneras på emotionell energi och beskriver det som ett fysiskt obehag, en situation som hen säger ger upphov till självhat. Som motsats till när en ritual lyckas och individerna laddas upp med positiva känslor som gemenskap och självförtroende skapar en misslyckad ritual känslor av att vara värdelös, leder till lågt självförtroende och en motvilja till att delta i framtida ritualer med gruppen. Denna förlust av emotionell energi drabbar inte enbart komikern, i det här fallet utgörs gruppen av publiken och komikern som tillsammans utför interaktionsritualen. Därigenom påverkar det när en komiker bombar även publiken som förlorar emotionell energi. Under observation 1 observerades följande:

Exempel 11:

Observation 1:

Klockan 21.50:

“Jag uppfattade det som att publiken blev väldigt obekvämt vid detta framträdande. Skämten handlar om att inte ha vänner, depression, sex, familj och så vidare. Jag tycker att publiken ger väldigt liten respons. Jag känner mig väldigt obekvämt.

Jag uppfattar att komikern ger ett intryck av att vara medveten om de signaler och egenskaper som han förmedlar. Han ger intrycket av att vara en skum person och införlivar detta genom sitt framträdande. Han berättar att han lider av depression. Detta ger inte mycket respons. Jag tror att publiken blir obekvämt

och vet inte hur de ska förhålla sig till framträdandet. Detta märks genom att det enbart blir ett svagt sorl vid de pauser för skratt som komikern förmedlar.

Han avslutar med att berätta "ni vet hur obekvämt det är när en kompis går in med en high five och du svarar med en heilning" varpå han heilar på scenen. Detta gav en dålig respons och komikern gick från scenen med några utspridda skratt. Jag får intrycket att skratten enbart beror på lättnad att framträdandet var över."

Vi ser i exempel 11 hur misslyckandet av att sprida en gemensam känsla i rummet återspeglas publikens i reaktion. Vissa skrattar, andra inte, delar av publiken småpratar istället med varandra vilket istället för skratt uppbådar ett sorl. I och med sorlet och att publiken därmed inte längre fokuserar sin uppmärksamhet åt samma håll är det inte möjligt att uppbåda en lyckad ritual. Med Berger och Luckman (1966/1992) kan vi förstå detta som att publikens då de inte uppfattar komiken som rolig (vilket den institutionella ordningen som standupscenen och dess traditioner föreskriver) därigenom kontrollerar, diskrediterar och sanktionerar komikern genom att hålla tillbaka sitt skratt.

En annan intervjuperson beskrev det så här:

Exempel 12:

6: " (...) och ingen skrattar.. Ah, det var den värsta känslan som fanns liksom, man kände sig som, här har jag hittat min grej liksom som jag vill göra och så misslyckas du. Och att, just de här första sekunderna i, när du har gått av scenen, när du tänker liksom att, var jag bra *på*. Men det är ganska, det är ju, du står liksom ensam på en scen och det är kanske tjugo till trettio personer som dömer ut dig till att "du är inte rolig" när man själv tycker att man *har* trott att man har hittat sin grej liksom. Men det va nog den *första* gången som jag fick den känslan, som det klassiskt heter när jag *bomba*..

I1: Ah..

6: ..när ingen skrattar. Men nu har det blivit mer att, när man har hållt på för nu har jag ändå hållt på i typ sju år så har det blivit mer av att, okej, vad kan jag lära mig utav det här, mer en sån känsla än att "shit det här går inte", jag är värdelös, bla bla bla."

Intervjupersonen beskriver här även en lättnad och en med tid och erfarenhet beprövad metod för att hantera de svåra situationerna och känslotillstånden som uppstår efter en misslyckad interaktionsritual. Det här var någonting flera av komikerna berättade om (intervjuperson 4, 7 och 6). Den institutionella ordningen som utgör standupscenen och dess traditioner subjektifieras av komikerna med tiden de spenderar i denna struktur. Rollen som de åtagit sig

inom denna institutionella ordning innebär inte enbart nominella värderingar om hur de ska och inte ska uppträda utan även ett kognitivt element. En kunskap som måste läras in genom upprepad övning innan komikern har fullgod kunskap om sin roll i förhållande till ordningen. Som intervjuperson 2 sa angående att lära sig scenen:

Exempel 13:

“2: (...) det brukar nog ta många år, det är första så här skrönan som stämmer att innan du har kört, att du har kört så här hundra gånger så har, så har du ingenting jag menar, du kan vara jättebra men det kan vara svårt att se nått mönster innan man har kört ett par hundra gånger.”

Denna inlärningskurva omfattar framträdandet, hur det går till och att lära sig hantera det men även att lära sig hur förberedelserna och efterbörden går till och kan hanteras. I det här fallet att lära sig hantera ett misslyckande av en ritual med förlust av emotionell energi till följd av misslyckandet. Förlusten av emotionell energi som i exempel 12 får komikern “att känna sig värdelös”. På samma sätt beskriver intervjuperson 2 i exempel 10 hur hen upplevt denna förlust av emotionell energi lika starkt som fysisk smärta.

Tvingade interaktionsritualer

Även tvingade ritualer och dess benägenhet att misslyckas med att skapa gemenskap och en delad känsloupplevelse uttrycktes i intervjupersonernas berättelser av sina upplevelser. Detta uppstod då publiken av olika anledningar inte var publik av samma anledning som framträdandet skedde.

Exempel 14:

“2: (...) så det det är en jätteviktig grej, som är en sån där grej som många klubbar som börjar har lite problem med. Där krögaren eller arrangören inte har kommunicerat att: nu blir det standup. För det finns gånger där folk har gått dit och satt sig för att äta och sen helt plötsligt tonar man ner belysningen och sen ba (tutar en fanfar) nu blir det standup. "Hej ni som är på familjemiddag, nu ska det bli standup" (skratt) och det visste de inte, och dessutom ska ni få betala femtio spänn för att få sitta kvar, då blir det ofta dåligt (skratt).

I1+I2: (skratt)

I1: Jag tycker alla de sakerna har med den här typen av "kontraktet" att göra. För det du beskriver i den andra staden är ju att de har ett thigt *kontrakt* med de som går dit och liksom, och att..

2: ... ja, precis..

I1: ... om du headlinear och det är en klubb som inte är helt engagerad, då är det du som har kontraktet..

2: ... ja, precis.. Nu tror jag det är, de senaste åren har det, det har startats så *otroligt* jävla många klubbar och de flesta har ju bara funnits ett litet tag men de som finns kvar är ju, det är de som funkar, eh, och det finns ganska många klubbar nu som funkar så att folk faktiskt går dit för att se standup eller liksom faktiskt går dit för att se standup så att eh..”

Intervjupersonen beskriver vidare ett typ av “kontrakt” som upprättas antingen mellan komikern och publiken eller mellan arrangören och publiken. I det kontraktet står att “nu ska vi ha roligt”. Kontraktet kan ses som förutsättningarna för ritualen, att parterna är överens om vad som här ska utspela sig, i kontraktet beskrivs reglerna för ceremonin och även för institutionella ordningen. Det beskrivna kontraktet är individens internalisering av den institutionella ordningen som scenen innebär. Berger och Luckmann (1966/1992) så väl som Jenkins (2008) ser vår förståelse av verkligheten som en dialektik av internalisering och externalisering, genom att vistas inom scenen har individen internaliserat och tagit till sig dess struktur, normer och vad som utifrån denna anses vara rätt och fel. Kontraktet symboliserar standupscenen som institutionell ordning och publikens beteende utifrån kontraktet visar på en internalisering av detta.

Legitimering och identifikation

Komikerna skriver sitt eget material, sina egna skämt. De ombads berätta hur den här processen ser ut. Det fanns olikheter i hur komikerna arbetade fram sitt material och vilka ämnesområden materialen omfattade. Likheter gick dock att finna i de utvalda ämnesområdenas ursprung. Detta synes vara kopplat till komikerns eget sociala liv, till dennes identitet. Genom den självupplevda vardagsverkligheten legitimeras de ämnesområden komikern upplever sig "kunna skämta om". Denna legitimering kommer ur den egna identiteten och sker i huvudet på komikern själv på den sociala ordning Jenkins (2008) kallar *the individual order*.

Legitimeringen sker på tre olika nivåer av social ordning. Komikern legitimerar sina skämt genom den egna identiteten (*the individual order*); legitimerar sig själva som trovärdiga komiker gentemot publiken men även sin identitet i förhållande till publiken (*the interaction order*) och de legitimerar sina skämt utifrån flera olika rådande institutionella ordningar i samhället samtidigt som de genom att inordna sig i samhällsordningen även legitimerar den (*the institutional order*). Gemensamt för legitimering på alla nivåer är att komikern samtidigt

som den legitimerar även blir legitimerad i en ständig dialektal process av internalisering och externalisering vilken även leder till både individuell och kollektiv identifikation.

De här tre ordningarna existerar simultant och parallellt hela tiden, legitimering kan ske i båda riktningar mellan de sociala ordningarna. Avsnittet presenteras utifrån Jenkins (2008) tre sociala ordningar (här även kallade nivåer för att underlätta förståelsen): the individual order; the interaction order och the institutional order. Hädanefter används de svenska översättningarna: den individuella ordningen; interaktionsordningen och den institutionella ordningen. Vi påminner igen om att dessa tre ordningar existerar simultant, parallellt och konstant därigenom är denna uppdelning utformad för att ge läsaren en så tydlig översikt som möjligt och för att öka tillgängligheten och förståelsen av detta fenomen. I realiteten sker legitimering på en, alla eller flera nivåer samtidigt vilket även går att avläsa i de nedan angivna exemplen.

Legitimering på den individuella ordningens nivå

Legitimering på den här nivån handlar om att komikern legitimerar sina skämt genom sin egen identitet, genom det liv hen lever och känner till. Då legitimering innebär att ordningen ges kognitiv mening innebär det på den individuella ordningen att en individ genom att ge sin omgivning kognitiv mening legitimerar sig själv i den givna institutionella ordningen. Legitimering blir här även en form av identifikation. Eftersom identitet bara kan göras i förhållande till ett kollektiv innebär alltså legitimering på den här nivån identitetsskapande och identifikation. Skämten blir en process av legitimering av den egna identiteten för komikern själv. Så här berättar några av komikerna:

Exempel 15:

"6: (...) jag skämtar ju väldigt mycket om mig själv, mitt utseende, att jag håller på att tappa håret, och alla såna här grejer men skulle jag skämta om en annan person som håller på att tappa håret då kanske många skulle attackera mig och säga: du kan ju inte skämta om nån som håller på att tappa håret och bla bla bla (...)"

Exempel 16:

"11: Du sa att, "du kan vara dig själv" och att du skriver material, hämtar du materialet från ditt eget liv? Eller vad har du för ämnesområden?"

7: mm, jag har haft samma yrkesroll i över tio år nu, och det, det är mycket skämt om att vara chef, jag har tre barn, tidigare förhållanden, ett som jag lever i och liksom mycket från livet och ålder, det är jättestort att snart fylla jämt, när mina föräldrar var i den här åldern så var de ju lastgamla, och jag menar det var ju hemskt så det är liksom, det är mycket sånt, igenkänningshumor. Och sen så är det , en lite bitter underton så att man liksom, man twistar till det där, eller man säger det som egentligen är lite förbjudet, liksom om barnen eller så där va. Det är liksom det som är, det lite roliga tror jag".

Genom sitt liv, sin vardagsverklighet och sin upplevda identitet ges komikerna tillgång till ämnesområden att skämta om. Sitt eget utseende, kön, arbete, familj som alla är ordningar individen måste förhålla sig till, ges här genom skämten en kognitiv mening. Vad innebär det att vara just den här individen i förhållande till strukturen av en familj till exempel, i förhållande till arbetsplatsen och positionen som chef där som ett annat exempel. Genom att skämta om de här sakerna identifierar komikern sig själv samtidigt som hen legitimerar sina skämt i förhållande till den upplevda identiteten. Identifiering sker alltid i förhållande till kollektivet. Genom att individen identifierar sig identifierar den samtidigt vilka de andra är.

På samma sätt som den upplevda identiteten ger komikern tillgång till skämt om vissa ämnesområden räknas även ämnesområden som den egna identiteten inte berör bort som valida att skämta om. Så här berättar en av komikerna:

Exempel 17:

"I1: Vad tänker du om de som skämtar, eller de som inte har moraliska begränsningar eller etiska.. Eller de som skämtar om allt och tycker att man får det?"

5: Nej jag bara, det kan man inte göra. En som inte är jude ska inte skämta om förintelsen tycker jag. Nä men det känns bara helt, samtidigt och jag skrattar inte och jag skäms nästan, och det tänker jag på min klubb till exempel som klubbägare och så, jag försöker att veta om lite grann vilka jag bjuder in. Man får skämta om sig själv, en jude det är ju jätteroligt om de vill, Aron Flam till exempel han, kör ju väldigt mycket kring judar och det är ju, väldigt tacksamt".

Detta visar på att det nödvändigtvis inte behöver vara ämnesområdet i sig som avgör om det går att skämta om detta eller inte, utan att komikerns egna upplevda identitet spelar en signifikant roll då komikerna tar fram sitt material. Den institutionella ordningen ges en normativ värdighet genom skapandet av skämt och standup blir den tvingande praktiska nödvändigheten av som gör detta möjligt. Med andra ord: genom att framträda med skämten skrivna inom ämnesområden grundade i den egna identiteten ges scenen och de andra

institutionella ordningar komikern förhåller sig och sin identitet till en normativ värdighet – legitimeras.

Legitimering på interaktionsordningens nivå

På den här nivån synes den institutionella ordningen vi kallar standuscenen: komikern i förhållande till publiken och vad som sker "mellan" dem i interaktion. Publiken legitimerar komikern i rollen som komiker, skämten som roliga och sig själva som publik. Legitimering på den här nivån förklarar hur den institutionella ordningen som är scenen ska förstås, hur individerna i den ska och borde bete sig men även varför. Legitimeringen blir även en förutsättning för att en interaktionsritual ska bli lyckad.

Som illustreras i exempel 14 existerar ett slags kontrakt mellan publiken och komikern eventuellt mellan publiken och arrangören. Kontraktet inbegriper den institutionella ordningen, det vill säga vad standupscenen innebär för de individer som rör sig inom den. Kontraktets innehåll och giltighet hedras genom legitimering. Detta sker genom att publiken och komikern betar sig utifrån den institutionella ordningen, deras handlingar visar på den kunskap de har om institutionen, kunskapen ges kognitiv mening genom legitimering. Komikerna berättar vidare om kontraktet:

Exempel 18:

"6: Och den där tävlingen är väldigt, väldigt bra, för publiken är medveten om att det här är första gången så att de kanske *är* lite snälla att de skrattar."

Exempel 19:

"I1: Det här "kontraktet" är det någonting som man måste upprätta själv eller finns det redan där?

2: ...mmm..

I1: ... i och med miljön...

2: ...eh öh, det *beror på*. Det *beror helt på*, det kan skifta jättemycket från ställe till ställe det där och om det är gratisklubbar och betalklubbar och har folk betalt, *och framförallt* om de har betalt ganska mycket så har de bestämt sig, de har ofta bestämt sig liksom för att nu ska vi ha *roligt* (...) folk vet och litar på att och vet att det här kommer att bli kul. Och folk vet att man: nä nu jävlar ska det bli kul, man vet det och har bestämt sig för det då blir det oftast kul också då har man också skrattet närmare till hands också".

Exempel 20:

"I1: Finns det olika typer av publik?

7: Oh, ja. Jättemycket olika sorters, och beroende lite på vart man är någonstans, till exempel om man är, på nått företagsgig om du har bara, jag hade ett i vintras för chefer inom asfaltsbranschen, det var, jag tror att det var fyra eller fem tjejer, resten var män. Från arbetsledare upp till högsta VD:n, och då blir man lite så här.. De hade ju hyrt mig för att det var jag och då blir jag lite så här, "vad förväntar ni er"? Liksom, men det gick jättebra, absolut. Jag hade ett gig på 40 minuter och alla tyckte att det jag jättebra och skrattade och så där. De hade ju *förväntat* sig det för att de hade ju hyrt standup så de var liksom inne i matchen (...)."

Kontraktet innebär en viss förväntan, kommen ur den kunskap publiken har om scenen. Kunskapen föregår värderingar vid legitimering vilket här innebär att vetskapen om att publiken "ska" skratta när den tittar på standup kan ha en större påverkan på publiken än skämten och uppfattningen av dem som roliga eller inte. Detta syns i exemplen ovan i det som komikerna benämner förväntningar från publiken eller kontraktet, knutet till den institutionella ordningen som standupscenen innebär. Kontraktet inbegriper även relationen mellan komikern och publiken, en relation som från komikerns sida kräver ett mått av självreflektion, en förmåga att kunna ta den andres roll som Mead (1934/1976) uttrycker det. I nästföljande citat hör vi en komiker berätta om hur ett framträdande går till med avseende på den självreflekterande aspekten.

Exempel 21:

I1: Skriver du, eller hur förbereder du dig innan?

7: Jag skriver alltid en, innan ett gig så skriver jag alltid en set-list.

I1: mmm

7: som jag försöker eeh, innan så gjorde jag liksom såna här röstmeddelanden, såna här prator liksom som jag lyssnade på för att jag var så beroende av mitt material, nu skriver jag en set-list, beroende på hur långt det ska vara så har jag liksom att visst antal punkter, eeh, och sen så när man kommer upp på scenen så har man liksom en öppningsreplik och en replik som du avslutar med. Men där emellan plockar jag hej vilt i set-listen den går inte i ordning utan det är beroende på vad man pratar om och sen så kan jag leda publiken tillbaka till min lista och sen så kanske man plockar om "det här är nog lite bättre att ta här" men det är nog för att jag är trygg i materialet och sen så brukar jag alltid plocka in ett par nya grejer för att se om det går. Till slut så har jag ju bytt ut, hela mitt material och omarbetat det och ibland går det inte riktigt hem, saker som jag tycker är fruktansvärt roligt, så förstår inte publiken det roliga, nää, då får man ju skita i det och låta det ligga men så kommer man tillbaks för att man förstår liksom att det, det är ju liksom lite roligt i det, men det eeh då får man kanske skriva om det på nått annat vis så att punchen kommer på ett annat sätt eller genomföra med nått som är sådär. Jag tror att, från början så var jag så där, extremt hård med mina set-list så där men, nu är jag inte det, man jag har nog pratat, berört alla delar så där, i min set-list, mmm.."

Komikern berättar här hur hon under framträdandet anpassar materialet efter hur hon uppfattar publikens reaktioner. Detta sker i en process av självreflektion, utifrån hennes uppfattning av hur skämtet har mottagits av publiken. Det är alltså inte så att komikern agerar på publikens faktiska reaktion utan på sin egen tolkning av publikens reaktion genom att ta deras roll. Självreflektionen sker i en tredelad interaktionsprocess då komikern skämtar, tolkar publikens respons och sedan anpassar sitt agerande och beteende utefter hur hon tolkar att publiken uppfattar skämtet och henne utifrån den givna rollen. Självreflekterandet sträcker sig även utanför framträdandet då komikern även mellan framträdanden fortsätter att ta publikens roll i anpassningen av sitt material. Det här visar på betydelsen av självreflektion vid både legitimering och interaktionsritual.

Legitimeringen kan även ta sig andra uttryck. När komikerns roll som just komiker och de ageranden rollen innebär ska legitimeras måste komikern framstå som trovärdig för publiken utifrån den institutionella ordningen. Så här berättar intervjuperson 6 om det:

Exempel 22:

I2: Eh, mm, jag uppfattar det, som du säger innan att du måste ändå vara trovärdig på scenen.

6: mm

I2: men, händer det att du säger saker som *inte* stämmer ibland, också?

6: Som du tänker, att jag hittar på, helt och hållet?

I2: mm, ah

6: mm, ah ja det finns det men, trovärdighet det handlar inte *bara* om att det ska vara, saker som har hänt mig utan det är även då att det här är min humor, det här är *min* humor som tillhör mig och jag skämtar ju då om att eh det här igen med att, kanske då att man producerar att jag har ju lite så här, jag har ju McDonalds skämt som jag aldrig har fått uppleva själv då liksom att det kommer in en dvärg och beställer in lilla menyn liksom, det har jag ju aldrig sett själv men det är typiskt ett sånt här *dåligt* skämt och kanske att man skämtar om så här, andra människor och så och det är *min* humor. Men det är, jag har ju aldrig fått uppleva det. Så att eeh, *allt* är ju inte att det har *hänt* men att det är *min* humor som ska vara trovärdig liksom och komma direkt från mig.

I1: mm, mm

6: Och inte att, eh, jag har läst det i nån, *Bamsetidning* eller nått sånt där utan att man *märker* på, på komiker när någon läser innantill och *inte* gör det och det är ju *rutin* tycker jag".

Det räcker således inte att skådespela rollen som komiker, en djupare autencitet grundad i komikerns egen identitet, värderingar och allmänna världsuppfattning ligger även till grund i legitimeringsprocessen. Detta samtidigt som det är viktigt för publiken att kunna relatera

skämten till sig själva och sin egen upplevda identitet, värderingar och världsuppfattning. I intervjun med intervjuperson 4 berättar hen så här:

Exempel 23:

I2: Tror du att det finns ett behov att kunna relatera till de som står och pratar ... på scen?

4: Jag tror att det är det. Det är ju det. Likeabilityn är ju det. Det är inte troligt att du står och pratar om ett åderbräck. Eller någon tjej i din ålder. Det blir liksom lite löjligt. Det är som en smal person talar om *åh, jag är så tjock. Åh, jag är så tjock och det är så jobbigt.*

I2: Jaha

4: Det blir ju bara tramsigt.

I2: Mm

4: Men jag kan ju prata om ålder utan att det blir tramsigt. Det är troligt att det är så. Det är inte otroligt att jag har ett spänstigt åderbrock på vänster vad. Det är lite en obehaglig tanke att jag skulle kunna ha det och

I2: (skratt)

4: Åh, det blir roligt.

I2: Mm (skratt)."

Igenkänningshumor är ett vanligt grepp bland komikerna någonting som fler har pratat om (intervjuperson 1, 4, 6 och 7). Att publiken känner igen och kan relatera till vad det innebär att vara människa leder till en legitimering i sig. Men här finns även tecken på den typen av humor som kan tolkas med *benign violation theory* (McGraw & Warren 2010). Det vill säga humor som bryter mot en norm som av betraktaren inte uppfattas som hotfull. När intervjuperson 4 skämtar om sitt åderbräck bryter hon mot normen att en inte borde prata om eller skämta om sina kroppsliga åkommor. Då brott mot normen inte uppfattas som hotfullt på något vis ter sig detta som roligt och publiken skrattar. Genom att skratta, ett beteende som av publiken ofta uppfattas som ett beteende kommen ur känslor av "glädje" har publiken anpassat sina känslouttryck utifrån vad som anses vara rätt beteende utifrån ordningen. Skrattet legitimerar komikern som rolig och därmed dess agerande som korrekt utifrån scenens traditioner och normer. Så här sa individer ur publiken under observation 1:

Exempel 24:

I2: Okej. Vad tror du att du kommer att få med dig för känsla?

F1: Ja, det blir ju en glad känsla".

Exempel 25:

I2: Okej. Vad tror du att du får med dig för känsla hem?

F2: Roligt. Det är ju glädje".

Enligt Hochschild (1983/2012) är emotioner som känslor men mer beroende sociokulturella och kognitiva aspekter. Det sociokulturella i den här kontexten är standupscenens struktur och institutionella ordning, och precis som med legitimeringen innehåller emotioner även en kognitiv aspekt och en förväntan. Så även här, vilket gick att se i exempel 18, 19 och 20 också, då delvis benämnt som det kontrakt som upprättas mellan parterna inom institutionen. En förväntan på vilka emotioner som kan komma att upplevas i den specifika strukturen påverkar således även utfallet av skratt. Detta visade sig även vad gäller uteblivet skratt och de emotioner kopplade till en misslyckad ritual. Under intervjuerna berättade intervjupersonerna 2, 5 och 6 alla om hur det på de klubbar som uttalat arrangerar rookiekvällar, alltså kvällar då mindre erfarna komiker får framträda, har ett klientel som förväntar sig att få se hur komikerna misslyckas. Intervjupersonerna upplever publiken på de här klubbarna som mycket svår att få skratt från. Detta bekräftar ytterligare förekomsten av ett kontrakt, betydelsen av förväntningar för den emotionella upplevelsen av publiken och därigenom möjligheten till en lyckad ritual. Kontraktet existerar även på rookieklubbarna, där kan det vara upprättat mellan arrangören och publiken och innehållet i detta kontrakt är specifikt för just den här kontexten, den här klubben. Till skillnad från det kontrakt som vanligtvis existerar inom scenen, nämligen att komikern är rolig och att publiken skrattar skulle det kunna stå i det här kontraktet att "komikern är ny och oerfaren och kanske därigenom bombar, publiken har inget ansvar". Förväntningen och det kognitiva elementet av den givna strukturen finns alltså fortfarande även där, det har bara ett annat innehåll.

Legitimering på den institutionella ordningens nivå

Här avses den ordning och struktur som råder i samhället i stort. De övergripande normer, traditioner och förhållningssätt som inbegriper alla individer. Den institutionella ordningen som genom typifiering och vanemässigt beteende underlättar uppfattningen av och förhållningssättet till det större kollektivet – samhället. Legitimeringen av denna ordning sker genom standup på flera olika sätt. Här ett illustrativt exempel ur en intervju:

Exempel 26:

"4: (...) Kvinnor kan prata mer... kvinnor kan skämta på mäns bekostnad. Det är väldigt mycket svårare tvärt om.

I2: Mm

4: Ehm. Äldre kan ... jag kan skämta om nästan alla, för att jag är kvinna och jag är en äldre kvinna. Jag står väldigt långt ner på liksom samhällsrankingen. Jag är inte liksom gångbar i några miljöer, och därför kan jag ställa mig på scenen och göra mig själv till liksom queen of the night.

I2: Mhm (skratt).

4: Det är så osannolikt att jag skulle vara det. Och jag kan liksom häckla och håna unga killar, och jag kan liksom flörta med dom och jag kan ... jag kan liksom gå upp på scenen och säga *nej, nu är vi liksom trötta på de här småpojkar* och då kan dom vara i 40-årsåldern, och jätteetablerade och det blir ändå roligt när jag säger det.

I2: Okej. Mm

4: Och det är ju ett privilegium som jag har. Som jag försöker använda så mycket som möjligt. Jag kan inte prata om liksom småbarns ... alltså det kan ju kvinnor i 30-årsåldern, prata om liksom det här mammaträsket och sådant".

Här uttrycker komikern hur hon använder sig av den rådande samhällsordningen för att legitimera sina skämt och hur hon genom sina skämt även legitimerar samhällsordningen på den institutionella nivån. Samtidigt legitimerar hon för sig själv sin egen identitet på den individuella nivån. När publiken skrattar legitimerar de å sin tur henne som rolig och därigenom rätt utifrån institutionen som är standupscenen men de legitimerar även den rådande samhällsordningen. Intervjupersonen uppfattar det som att hon genom sin könstillhörighet och sin ålder "står väldigt långt ner på liksom samhällsrankingen". Vetskapen om att "samhällsrankingen" vilken vi med en mindre värdeladdat ord kallar samhällsordningen existerar och för publiken är allmänt känd som gällande blir en källa till humor. Även här kan vi applicera teorin om *benign violation* (McGraw & Warren 2010). Flera olika normer utifrån samhällsordningen överträds av komikern enbart genom att hon befinner sig på scenen men överträdelserna upplevs inte av publiken som hotfulla. När hon dessutom pekar ut dessa överträdelser legitimeras de av publiken och av henne själv, överträdelserna anses som icke hotfulla och blir därigenom någonting roligt. Detta blir ett exempel på hur legitimering sker på alla nivåer parallellt och simultant.

Exempel 27:

"7: (...) det är ingen dans på rosor, precis när man har blivit nybliven förälder så ska man vara så lycklig och man ska inte känna att man skulle kunna kasta ut ungen genom fönstret, det är livsfarligt, så får man inte känna. Man ska känna så här "åh jag är så lycklig" man ska liksom, man skulle kunna lägga ungen i vagnen och gå in och låsa in sig på toa och ba.. Men det är det som är gränsen att man gör inte det men man *måste* få tänka så här, för att man *måste* få ur sig det, och det är litegrann standupen också men *måste* få ur sig det, få ur det ur systemet och då har man fått det och förhoppningsvis också ha hjälp någon annan. Jag säger det som andra har tänkt men inte vågat säga".

Här beskriver intervjuperson 7 hur hon medvetet skämtar om sådant hon upplever som stridande mot den rådande samhällsordningen. Normer och uppfattningar om vad det innebär att bli förälder behandlas här. Komikern uppfattar det här ämnesområdet som "det som andra har tänkt men inte vågat säga". Genom det konstaterandet av komikern erkänner hon sig veta med sig att hon tillhör en grupp, av "andra" som delar någonting, hon erkänner sig medveten om den institutionella ordning hon tillhör vilket möjliggör legitimering av denna struktur och av skämtet. I det här fallet ordningen kring föräldraskap. Komikern underordnar sig den rådande samhällsordningen och legitimerar den därigenom. Det här var någonting som framkom även under de observationer som utfördes under studien. Speciellt tydligt blev detta mellan könen. Komiker tillhörande det kvinnliga könet skämtade om vad det innebär att vara kvinna, ofta självutlämnande humor om de svårigheter detta innebär, skämt "på kvinnors bekostnad". Detta går att se som legitimering på den individuella ordningens nivå vilket det också är men de här skämten legitimerar även den rådande samhällsordningen. Komikerna gör det okej att skratta åt skämten, den institutionella ordningen legitimeras som rådande och acceptabel. Men skämten bryter samtidigt mot rådande ordning och kan därigenom även ses som ett motstånd. Detta även påvisat i tidigare forskning där humor inom standupscenen antas kunna riva ner rådande ordningar.

Skapandet av komikernas material och skämt konstrueras utifrån deras upplevda identitet, en identitet som bara existerar i förhållande till ett kollektiv. Vi identifierar oss genom en intern-extern dialektik och således kan identifiering inte ske utan att samtidigt identifiera kollektivet – samhällsordningen. Samma samhällsordning som genom skämten legitimeras genom publikens skratt. De ämnesområden publiken skrattar åt är härigenom de som stämmer överens med just den rådande samhällsordningen. Skämt som går utanför denna institutionaliserade ordning upplevs av publiken som hotfulla och därigenom inte roliga.

Avslutande diskussion

Syftet med denna studie är att förstå komikerns subjektiva upplevelse i förhållande till samhällets strukturer och att undersöka standup som ett betydande socialt fenomen. Syftet är också att undersöka om standup kan förstås som en interaktionsritual.

Humor är och bör ses som ett betydande socialt fenomen, både på och utanför standupscenen. Teoretisering kring humor välkomnas som komplement till redan existerande sociologiska och socialpsykologiska teorier för att möjliggöra analys av skämt och humor som ett kontextuellt bundet fenomen. Humors bundenhet till kontext ses som nyckeln och anledningen till varför endast teorier om humor skulle vara tillräckliga för att analysera detta betydande sociala fenomen. För analysen av empirin insamlad till den här studien har till exempel humorteorin om *benign violation* används och varit till gagn för att ytterligare förstå fenomenet.

Resultatet visar på att vi med fördel kan förstå standup som en interaktionsritual utifrån Randall Collins (2004) teoretisering kring detta. Interaktionsritualernas eventuella framgång och lyckosamma utgång förstås som beroende av att: publiken fokuserar sin uppmärksamhet på samma sak; delar en och samma emotion; att denna delade emotionsupplevelse sprider sig hos publiken genom skämtens och skrattets skapande av en mikrorytm. Vidare kan vi utifrån detta synsätt på standup säga någonting om vad som gör att publiken återkommer till scenen. Detta kopplas samman med de långvariga känslotillstånd benämnda av Collins (2004) som emotionell energi vilken publiken tar med sig hem efter en kväll på standupklubb. De enligt Collins (2004) långvariga känslotillstånd publiken tar med sig hem är känslor av gemenskap och solidaritet, en vilja att vara lojal mot gruppen. Om, det vill säga, komikern har lyckats uppfylla kraven för en lyckad interaktionsritual som medgivit ett påslag av emotionell energi för publiken. Studien visar att även det motsatta gäller vid misslyckade och/eller tvingade ritualer då publiken och komikern istället dräneras på emotionell energi.

Standupscenen kan förstås som en institutionell ordning i enlighet med Berger och Luckmanns (1966/1992) teori. Detta beskrivs av komikerna som ett "kontrakt" som är upprättat mellan komiker och publik, alternativt mellan klubbens arrangörer och publiken. Kontraktet innehåller framförallt att alla inblandade parter ska ha roligt. Men kontraktet kan innehålla annat, ett exempel på det är de rookieklubbar där nybörjare (rookies) uppträder innan de fått rutin och erfarenhet av scenen. Här beskriver komikerna att kontraktet kan ha innehåll som dikterar att här kan komikern misslyckas med att vara rolig och skrattet kan utebli. Kontraktet är alltså en typ av förväntan men inte enbart det, det fungerar också som en förutsägelse, en överenskommelse som leder de inbegripna fram till agerande, till att fullfölja detta kontrakt. Komikerns förmåga till självreflektion, att ta publikens roll och handla utefter upplevelsen av publikens reaktion är avgörande för om skämtet legitimeras av publiken och

legitimering blir i sig en faktor i om interaktionsritualen lyckas eller förblir en tom ceremoni.

Ämnesområdena komikern väljer att skämta om konstrueras och legitimeras utifrån tre olika sociala ordningar kopplade till komikerns upplevda identitet, samhällsordningen och standupscenen som given struktur och institutionell ordning. Skämtens ämnesområden underordnar sig på dessa tre olika sociala nivåer den rådande samhällsordningen. Det innebär att skapandet av skämt och valet av skämtens ämnesområden inte sker helt fritt utan alltid utifrån den ordnade kontexten - samhällsordningen. Med betoning på att denna kontext är just ordnad kan vi förstå: att komiker som identifierar sig på ett visst sätt och därigenom innehar en viss sociokulturellt betingad position i ordningen utifrån denna ges tillgång till vissa skämt. I den här studien blev könsbunden identifikation tillsammans med ålder de särskiljande exemplen på identifikation utifrån komikerns upplevda position i samhällsordningen och därigenom konstruerandet av skämt därefter mest tydliga.

För publiken som medlemmar av och därigenom även underordnade den rådande samhällsordningen och den ordning scenen innehar blir det endast möjligt för dem att legitimera skämt som underordnar sig samma institutionella ordningar. Skämt som bryter mot rådande ordningar kan dock uppfattas som roliga om dessa brott ses som icke hotfulla i enlighet med McGraw och Warrens (2011) *benign violation theory*. Detta kan enbart ske om komikern legitimerats som komiker av publiken, det vill säga agerar i enlighet med de traditioner, roller och den kunskap om rätt och fel beteende den givna ordningen inom scenen innebär. Detta kan te sig motsägelsefullt, att enbart skämt som underordnar sig samhällsordningen kan legitimeras samtidigt som brott mot den uppfattas som roliga. Resultatet visar på att ett visst svängrum existerar vad gäller brott mot ordningen. Förutom att legitimering av komikern först måste ha skett syns att strategier för att öka svängrummet existerar. Dessa strategier yttrar sig i form av självutlämnande och på gränsen till självutplånande eller förnedrande humor. Genom skämt om komikerns egen innehavda position i samhällsordningen för att visa på att hen förstår hur den rådande ordningen ser ut.

I förhållande till tidigare forskning går det att se likheter mellan den här studiens resultat och tidigare utförd forskning. I Deveneaus (2015) studie av den kvinnliga kanadensiska komikern dras slutsatsen att humor i form av självutlämnande (av den egna identiteten) inom standup

kan hjälpa till att riva ner rådande socialt konstruerade institutionella ordningar kring kön. Men det poängteras att detta enbart kan ske om rådande institutionella ordningar först accepteras. Detta accepterande av den rådande ordningen som premiss för skapandet av humor är i enlighet med resultatet i den här studien. Den här studien uttalar sig dock inte om möjligheten att förändra eller riva ner institutionella ordningar som flera av de andra studierna gör men poängterar vikten av att individerna som utgör scenen har vetskap om den rådande institutionella ordningen för att möjliggöra användandet av den som ämnesområden att skämta om.

Att skämt konstrueras utifrån komikerns upplevda identitet i förhållande till den rådande samhällsordningen konstateras såväl i den här studien som hos flertalet andra studier (Acevedo-Callejas 2016; Bingham & Green 2015; Cain 2012). I och med den här studiens slutsats om humor som ett socialt konstruerat fenomen i relation till rådande samhällsordning bekräftas den därmed i konsensus med tidigare forskning som ett kontextuellt bundet fenomen, fångat i tid och rum (Krupier 2008).

I våra informanters beskrivningar av skapandet av materialet (skämten) de framför under sina framträdanden samt vid våra observationer kunde ett strävande efter att uppnå en mikroritm konstateras. Komikerna skapar med hjälp av skämten och de pauser mellan dem som fylls av skratt, ömsesidiga känsloupplevelser hos publiken vilket skapar en känsla av solidaritet och gemenskap. Denna kollektiva identifikationsprocess och skapandet av gemenskap och solidaritet genom humor återfinns även i tidigare forskning. Cain (2012) visar detta genom uppkomsten och sammansmältningen av hospiceidentiteten och individernas egna i en dialektisk process. Likaså i studien om humors betydelse och gemensamhetsskapande förmåga vid identifikationen av gruppmedlemmar inom politisk aktivism pekar på humor som en solidaritetshöjande faktor (Kutz-Flamenbaum 2014).

Det teoretiska ramverket utvalt för denna uppsats har hjälpt oss att få en djupare insikt i hur komikern får publiken att skratta, vilka ämnesområden de skrattar åt och hur dessa är relaterade till rådande samhällsordning. Men även hur individerna inom den institutionella ordningen som utgör scenen och deras beteende inom den är relaterat till samhällsordningen.

Denna studie utgjordes av insamlingsmetoderna kvalitativa djupintervjuer, fältintervjuer och observation. Det innebär att informanternas egna upplevelser, erfarenheter och världsbild var av stor betydelse vid insamlandet av den empiri som studien grundar sig på. Vi förhöll oss genom djupintervjuerna till aktörernas meningsskapande och uppfattning om sin omvärld och försökte genom observationen med tillhörande fältintervjuer att gå längre än de sociala aktörernas självuppfattningar för att återskapa deras tolkningar.

En studie med bredare omfång hade kunnat bana väg för en djupare analys av hur komiker med olika sociokulturell tillhörighet konstruerar skämt utefter sin position i samhällsordningen. En fördjupning i identitetsskapande med hänsyn till både kollektiv och individuell identifikation hade vidare kunnat belysa detta. Även genusteori hade med fördel kunnat fördjupa analysen av detta fenomen och ses därmed som intressant för fortsatt utforskning av ämnet. Resultatet i denna studie visar att humor inom standuscenen bekräftar och legitimerar rådande samhällsordning trots skämtens avsikt att göra motstånd mot den. Samtidigt visar tidigare forskning på att standup kan riva ner den institutionella ordningen. Därav skulle fortsatt forskning på precis hur ordningen i en sådan process rivs ner ses som intressant.

Genomgående i tidigare studier av humor uttrycks och efterlyses ett ökat intresse bland sociologer och socialpsykologer att vidare utforska detta ämne. Då humor utifrån den här studiens resultat och viss tidigare forskning anses vara kontextuellt bundet medför det även en strukturell bundenhet. Men i en kontinuerligt framåtskridande och digitaliserad värld minskar ständigt avstånden mellan dessa kontexter och dess institutionella ordningar vilket banar väg för humor som ett mer globaliserat socialt fenomen. Det växande intresset för standup från andra länder och världsdelar hos streamingsajter och på klubbar visar på ett uppmjukande av den kontextuella aspekten. Vilket i sin tur bör minska lite av den avhållsamhet sociologer har till humor som ett studerbart social fenomen. Detta bör öka generaliserbarheten av framtida studiers resultat. Då den här studiens resultat visar på en strukturell bundenhet och ett upprätthållande av rådande samhällsordning samtidigt som tidigare forskning dels visar på detta men också att humorn har en inneboende förmåga att riva ner och förändra dessa ordningar skulle vidare forskning på detta område ses intressant. Att vidare titta på hur humor inom standupscenen bidrar till att riva ner och ändra den rådande ordningen. Det har implicerats i tidigare studier att detta bara kan ske då aktörer först har accepterat den rådande ordningen. Under arbetet med denna studie har sådana frågor

väckts: hur ska skämt konstrueras för att åstadkomma denna nedrivning av befintlig samhällsordning och hur detta sedan ska mottas av en publik? Vidare forskning på detta med eventuell fokus på befintliga strukturer som genus och rasifierande diskurs efterlyses i framtiden. Att fördjupa förståelsen för det kontextuella elementet i humor och dess föränderliga natur i och med digitalisering är även det av intresse för kommande forskning.

Men framförallt inför framtida studier framhävs de fördelar med att se på vår sociala värld med hjälp av en komikers syn snarare än en sociologs syn framförda av Bingham och Hernandez (2009). Här tror vi precis som dem att det finns mycket för oss sociologer att hämta. Inte enbart i form av verktyg för inläring och arbetssätt att närma oss sociala problem. Vi ser även vikten av att faktiskt studera skrattets och humorns roll i interaktioner så väl inom standupscenen som tillhör underhållningens värld som i våra vardagliga liv. Sociologens och framförallt socialpsykologens studieobjekt och intresseområden bör sträcka sig över allt det som är socialt och inte begränsa sig till enbart det som anses vara sociala problem. Detta skulle kunna föra med sig en mer lustfylld vetenskap med förmåga att locka och intressera en bredare publik.

Litteraturlista

Acevedo-Callejas, L. (2016), "Queens and Jesters of YouTube: Communicating Gay/Lesbian Identities Through Humor in YouTube Channel Spanish Queens", *Sexuality & Culture*, vol. 20, no. 1, pp. 140-152.

Ahrne, G., & Svensson, P., (2013), *Handbok i kvalitativa metoder*, 3. uppl. Liber, Malmö.

Alvehus, J., (2013), *Skriva uppsats med kvalitativ metod: en handbok*, 1. uppl. Liber, Stockholm.

Aspers, P., (2011), *Etnografiska metoder: att förstå och förklara samtiden*, 2. uppl. edn, Liber, Malmö.

Barrett, T. (2016), "Friendships between men across sexual orientation: The management of sexual difference through humour", *Journal of Sociology*, vol. 52, no. 2, pp. 355-370.

Berger, P.L., & Luckmann, T. (1991), *The social construction of reality: a treatise in the sociology of knowledge*, Repr. edn, Penguin, London.

Bingham, S.C. & Green, S.E. (2016), "Aesthetic as Analysis: Synthesizing Theories of Humor and Disability through Stand-up Comedy", *Humanity & Society*, vol. 40, no. 3, pp. 278-305.

Bingham, S.C. & Hernandez, A.A. (2009), "'Laughing Matters': The Comedian as Social Observer, Teacher, and Conduit of the Sociological Perspective", *Teaching Sociology*, vol. 37, no. 4, pp. 335-352.

Brodie, I. (2008), "Stand-up Comedy as a Genre of Intimacy", *Ethnologies*, vol. 30, no. 2, pp. 153-180.

Cain, C.L. (2012), "Integrating Dark Humor and Compassion: Identities and Presentations of Self in the Front and Back Regions of Hospice", *Journal of Contemporary Ethnography*, vol. 41, no. 6, pp. 668-694.

Collins, R. (2004), *Interaction ritual chains*, Princeton University Press, Princeton, N.J.

Dalen, M. (2015), *Intervju som metod*, 2. uppl. Gleerups utbildning, Malmö.

Deveau, D.J. (2016), "Navigating the boys' club: Debra DiGiovanni and the performative strategy of comic self-deprecation", *International Journal of Cultural Studies*, vol. 19, no. 5, pp. 535-547.

Flint, J. (2017), "Netflix Signs Deal With Jerry Seinfeld for 'Comedians in Cars Getting Coffee'" *The Wall Street Journal*. 17 januari. <https://www.wsj.com/articles/netflix-signs-deal-with-jerry-seinfeld-for-comedians-in-cars-getting-coffee-1484692200> (hämtad 2017-05-19)

Folkhälsomyndigheten (2017), "Ängslan, oro eller ångest" *Folkhälsomyndigheten*. 26 april 2017. <https://www.folkhalsomyndigheten.se/folkhalsorapportering-statistik/folkhalsans-utveckling/halsa/psykisk-ohalsa/angslan-oro-eller-angest/> (hämtad 2017-05-20)

Francis, L.E. (1994), "Laughter, the Best Mediation: Humor as Emotion Management in Interaction", *Symbolic Interaction*, vol. 17, no. 2, pp. 147-163.

Gilje, N., Grimen, H. & Andersson, S. (2007), *Samhällsvetenskapernas förutsättningar*, 3. uppl. Daidalos, Göteborg.

Green, A.L. & Linders, A. (2016), "The Impact of Comedy on Racial and Ethnic Discourse", *Sociological Inquiry*, vol. 86, no. 2, pp. 241-269.

Hochschild, A.R. (2012), *Managed Heart*, University of California Press. Berkeley och Los Angeles.

Jenkins, R., (2008), *Social identity*, 3. uppl. Routledge, London.

Korczynski, M. (2011), "The Dialectical Sense of Humour: Routine Joking in a Taylorized Factory", *Organization Studies*, vol. 32, no. 10, pp. 1421-1439.

Kvale, S., & Brinkmann, S., (2014), *Den kvalitativa forskningsintervjun*, 3. [rev.] uppl. Studentlitteratur, Lund.

Kutz-Flamenbaum, R.V. (2014), "Humor and Social Movements", *Sociology Compass*, vol. 8, no. 3, pp. 294-304.

Linde, S. (2017), "Göteborgs unga standup-scen växer", *Göteborgsposten*, 25 januari 2017. <http://www.gp.se/nöje/göteborgs-unga-standup-scen-växer-1.4130011> (hämtad 2017-05-19)

McGraw, A.P. & Warren, C. (2011), "Benign Violations: Humor As a Mixed Emotional Experience", *Advances in Consumer Research*, vol. 38, pp. 1.

Mead, G.H.1. & Arvidson, P. (1976) *Medvetandet, jaget och samhället: från socialbehavioristisk ståndpunkt*, Argos, Lund.

Mills, C. Wright (2000[1959]). *The sociological imagination.*, Oxford: Oxford Univ. Press

Morreall, J. (2009), "Comic relief: a comprehensive philosophy of humor", 1. uppl. Wiley-Blackwell, Chichester

Kuipers, G. (2008), "The primer of humor research: The sociology of humor". Mouton de Gruyter, Berlin. pp.361-398.

Retzinger, S. (1992), "Mea Culpa: A Sociology of Apology and Reconciliation. Nicholas Tavuchis", *American Journal of Sociology*, vol. 97, no. 6, pp. 1754-1756.

Rivero, Y.M. (2002), "Erasing blackness: the media construction of 'race' in Mi Familia, the first Puerto Rican situation comedy with a black family", *Media, Culture & Society*, vol. 24, no. 4, pp. 481-497.

Roberts, R. (2000). Standup Comedy and the Prerogative of Art. *The Massachusetts Review*, 41(2), 151-160. Retrieved from <http://www.jstor.org.ezproxy.its.uu.se/stable/25091646>

Scheff, T.J. (1990), "A New Durkheim", *American Journal of Sociology*, vol. 96, no. 3, pp. 741-746.

Thomas, J.M. (2015), "Laugh through it: Assembling difference in an American stand-up comedy club", *Ethnography*, vol. 16, no. 2, pp. 166-186.

Trost, J., (2010), *Kvalitativa intervjuer*, 4. uppl. Studentlitteratur, Lund.

Vetenskapsrådet. (2002). *Forskningsetiska principer inom humanistisk--samhällsvetenskaplig forskning*. Stockholm: Vetenskapsrådet.

Wahllöf, N. (2010), "Ståuppkomikens historia", *Dagens Nyheter*, 14 mars. <http://www.dn.se/kultur-noje/stauppkomikens-historia/> (hämtad 2017-05-19)

Watson, C. (2015), "A Sociologist Walks into a Bar (and Other Academic Challenges): Towards a Methodology of Humour", *Sociology*, vol. 49, no. 3, pp. 407-421.

White, E.B. & White, M. (2011), *In the Words of E.B. White : Quotations from America's Most Companionable of Writers*, Cornell University Pres, Ithaca.

Zijderveld, A.C. (1983), "Introduction: The Sociology of Humour and Laughter — an Outstanding Debt", *Current Sociology*, vol. 31, no. 3, pp. 1-6.

Bilaga 1. Informationsbrev

UPPSALA
UNIVERSITET

Intervjustudie om ståuppkomiker

Hej!

Vi är två studenter som studerar socialpsykologi. Vi arbetar med att skriva en kandidatuppsats vid Sociologiska institutionen på Uppsala universitet. Syftet med uppsatsen är att undersöka ståuppkomik. Vi är intresserade av hur individer blir intresserade av att utöva ståuppkomik och vad känslor och interaktion har för betydelse. Ståuppkomik är intressant att undersöka eftersom de ämnen som komiker pratar om kan vara personliga och ibland tabubelagda. En del av ståuppkomik handlar om saker som kan vara svåra att prata om.

Vi undrar om du vill hjälpa till genom att delta i en av de intervjuer som kommer att ligga till grund för studien. Den förväntas ta ungefär 45 minuter. Vi kommer att spela in intervjun och skriva ut den i text.

Vi tar hänsyn till Vetenskapsrådets forskningsetiska principer. Det innebär att den information som du lämnar kommer att behandlas säkert och förvaras oåtkomligt för obehöriga. Redovisningen av resultatet kommer att utformas så att ingen deltagare kan identifieras. När examensarbetet är färdigt och godkänt kommer det att finnas i en databas i Uppsala universitet. Inspelningarna och den utskrivna texten kommer att raderas när uppsatsen är godkänd. Resultatet kommer enbart att användas i forskningsändamål. Det är frivilligt att delta och du kan när som helst välja att avbryta studien. Du kommer att få möjlighet att ta del av uppsatsen genom att få en kopia av arbetet.

Om du har några frågor eller funderingar, är du välkommen att kontakta oss eller vår handledare. För att medverka i undersökningen, vänligen kontakta Anna eller Petter.

Med vänliga hälsningar,

Anna Alvemark / 0707501408 / Anna.alvemark@gmail.com

Petter Hansson / 0730560202 / Petterhansson93@gmail.com

Handledare:

Marie Flinkfeldt,

Tel: 018-471 78 46 / Marie.Flinkfeldt@soc.uu.se

Bilaga 2. Intervjuguide

Intervjuguide

1. Berätta om hur du upptäckte ståuppkomik?

Berätta om ditt första framträdande?

Hur du själv började framträda med ståuppkomik?

Vad var det som lockade dig?

Varför fortsätter du med ståuppkomik?

2. Berätta om hur du förbereder dig för att framträda med ståuppkomik.

Vilka ämnen föredrar respektive undviker du att ta upp under dina framträdanden?

Hur väljer du ut dem (ämnena)?

3. Upplever du att ståuppkomiken framkallar några specifika känslor hos dig när du framträder med den?

Vilka känslor kan det röra sig om?

Hur känner du före ett framträdande?

Hur känner du under ett framträdande?

Hur känner du efteråt?

4. Hur går ett framträdande till?

Bilaga 3. Kodningschema

Roller:

Trovärdighet
Framträdande
Identitet
Känslor
Kickar

Ritualer:

Kickar
Mikrorytm
Känslor
Glädje
Gemenskap
Framträdande

Förberedelser:

Skämt
Ämnesområden
Trovärdighet
Material
Skapandeprocess

Legitimering:

Autenticitet
Skämt kopplat till identitet
Publikens godkännande